

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - I) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Political Theory (MA02101)**

Day & Date: Wednesday, 19-07-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

16

- 1) ——— यांनी 'राजकीय सिद्धांत' हा ग्रंथ लिहीला आहे.
अ) अँड्र्यू हॅकर
ब) अरनॉल्ड ब्रेखन
क) फ्रेडरिक पोलॉक
ड) एफ. डब्ल्यु. कोकर
- 2) 'थिअरी' हा शब्द ——— भाषेतील 'थिआ' या शब्दापासून तयार झाला आहे.
अ) ग्रीक
ब) लॅटिन
क) हिब्रू
ड) संस्कृत
- 3) खालील पैकी कोणता घटक राजकीय सिद्धांताच्या अभ्यासांचे क्षेत्र आहे?
अ) राजकीय विचार प्रणाली
ब) राजकीय व्यवस्था
क) राजकीय ग्रंथ
ड) वरील सर्व
- 4) ग्रीक भाषेतील 'थिआ' या शब्दाचा अर्थ ——— असा होतो.
अ) दृष्टी
ब) समष्टी
क) व्यक्ती
ड) विचारसरणी
- 5) राजकीय सिद्धांत आणि राजकीय तत्वज्ञान या दोन गोष्टी परस्परांना ——— असतात.
अ) पूरक
ब) विरोधी
क) समांतर
ड) यापैकी नाही
- 6) अधिमान्यता हे ——— चे महत्वाचे वैशिष्ट्य आहे.
अ) अधिसत्ता
ब) लोकशाही
क) स्वातंत्र्य
ड) यापैकी नाही
- 7) ——— हा राजकारणाचा केंद्रबिंदू असतो.
अ) लोकशाही
ब) सत्ता
क) अधिमान्यता
ड) कायदा
- 8) अॅथॉरिटी या शब्दाची उत्पत्ती ऑक्टर या ——— शब्दातून झाली आहे.
अ) इंग्लिश
ब) लॅटिन
क) रोमन
ड) ग्रीक

- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) 16**
- अ) अधिसत्तेची वैशिष्ट्ये सांगा.
ब) मार्क्सचा ऐतिहासिक भौतिकवाद स्पष्ट करा.
क) अधिसत्ता व अधिमान्यता यामधील फरक सांगा.
ड) राजकीय सिद्धांताचे पुनरुज्जीवन.
- प्र.4 खालीलपैकी प्रश्नांचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 16**
अधिमान्यतेचे आधार स्पष्ट करा.
- किंवा**
- राज्याचा नवमार्क्सवादी सिद्धांत.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर सविस्तर लिहा. 16**
राजकीय सिद्धांत म्हणजे काय? राजकीय सिद्धांताचे स्वरूप स्पष्ट करा.

- प्र.4 खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) 16
- अ) खाते म्हणजे काय? खात्याचे आधारभूत घटक स्पष्ट करा.
- ब) लोकप्रशासनाचा पर्यावरणात्मक दृष्टिकोन विशद करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. 16
- 1) नवलोकप्रशासनाची उद्दिष्टे आणि महत्त्व विशद करा.

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - I) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023**

Major Ideas in Public Administration (MA02102)

Day & Date: Thursday, 20-07-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the rights indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions.

16

- 1) Who defined public administration as the detailed and systematic implementation of laws?
 - a) Prof. Woodrow Wilson
 - b) L.D. Wyatt
 - c) Willoughby
 - d) Simon
- 2) _____ defined the scope of public administration from the term POSDCORB.
 - a) Simon
 - b) Feifner
 - c) L.D. White
 - d) Luther Gulick
- 3) Henry Fayal explained the scope of public administration from the point of view of _____.
 - a) Managerial
 - b) Behavioral
 - c) Idealistic
 - d) None of these
- 4) The main objective of public administration is _____ while private administration works for profit.
 - a) Business
 - b) Good governance
 - c) Public welfare
 - d) Profit
- 5) How many subordinates in an organization should the superior's control or supervise within their jurisdiction Limitation on what can be called _____.
 - a) Span of Control
 - b) Supervisory capacity
 - c) Control limits
 - d) None of these
- 6) The _____ component of the organization consists of three types namely general component, technical staff and support staff.
 - a) Staff unit
 - b) Line unit
 - c) Staff organization
 - d) None of these
- 7) Public corporations is a type of _____ entity of organization.
 - a) Staff unit
 - b) Line unit
 - c) Staff organization
 - d) None of these
- 8) The first Public corporation _____ was formed in India in the year 1934.
 - a) RBI
 - b) LIC
 - c) IDBI
 - d) ICICI
- 9) How many members are there in estimate committee?
 - a) 22
 - b) 30
 - c) 15
 - d) 35

- 10) घटनात्मक उपायांचा हक्क हा भारतीय राज्यघटनेचा आत्मा आहे असे कोण म्हणाले?
अ) लॉर्ड ब्राईस
ब) पंडित नेहरू
क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
ड) महात्मा गांधी
- 11) भारतीय राज्यघटनेत मूलभूत कर्तव्याची तरतूद कोणत्या समितीच्या शिफारशीने घेण्यात आली?
अ) तारकुंडे समिती
ब) अशोक मेहता समिती
क) सरदार स्वर्णसिंह समिती
ड) यापैकी नाही
- 12) 42 वी घटनादुरुस्ती कधी झाली?
अ) 1975
ब) 1976
क) 1977
ड) 1978
- 13) मूलभूत हक्कावर गदा आल्यास ——— जावून परत प्राप्त करता येतात?
अ) न्यायालयात
ब) संसदेत
क) लोकसभेत
ड) यापैकी नाही
- 14) भारतीय राज्यघटनेतील मार्गदर्शक तत्वाची तरतूद कोणत्या कलमात केली जाते?
अ) कलम 12 ते 35
ब) कलम 23 ते 24
क) कलम 368
ड) कलम 36 ते 51
- 15) भारतीय राष्ट्रपती पदाची तरतूद कोणत्या कलमात केली आहे?
अ) 52
ब) 53
क) 54
ड) 55
- 16) सध्या भारताचे सर न्यायाधीश म्हणून कोण आहेत?
अ) न्या. हरिलाल कानिया
ब) न्या.रमण्णा
क) न्या. धनजय चंद्रचुड
ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 16

- 1) शिक्षणाचा अधिकार लिहा.
- 2) राष्ट्रपतीची बडतर्फी लिहा.
- 3) घटनादुरुस्तीची पध्दत लिहा.
- 4) राज्यसभेची रचना स्पष्ट करा.
- 5) न्यायालयाचे स्वातंत्र्याबद्दल लिहा.
- 6) कार्यकारी मंडळाची दोन कामे लिहा.

प्र.3 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 16

- 1) लोकसभेची रचना, अधिकार व कार्ये लिहा.
- 2) न्यायालयीन पुनर्विलोकन स्पष्ट करा.
- 3) 42 वी घटनादुरुस्तीसंबंधी माहिती लिहा.
- 4) राष्ट्रपतीचे अधिकार स्पष्ट करा.

प्र.4 दीर्घोत्तरी प्रश्न (कोणताही एक) 16

- 1) सर्वोच्च न्यायालयाची रचना, अधिकार आणि कार्ये लिहा.
किंवा
- 2) भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत अधिकार सविस्तर लिहा.

प्र.5 दीर्घोत्तरी उत्तर लिहा. 16

भारतीय राज्यघटनेच्या सरनाम्याचे सविस्तर वर्णन करा.

Seat No.	
-------------	--

Set **P**

**M.A. (Political Science) (Semester - I) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Constitution of India (MA02103)**

Day & Date: Friday, 21-07-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions.**16**

- 1) When is Indian Constitution Day celebrated?
 - a) 15 August
 - b) 26 January
 - c) 26 November
 - d) 1 May
- 2) When was the first session of the Constituent Assembly held?
 - a) 9 December 1946
 - b) 26 November 1949
 - c) 15 August 1947
 - d) None of these
- 3) Who served as a woman member in the Constituent Assembly?
 - a) Vijayalakshmi Pandit
 - b) Sucheta Kripalani
 - c) Durgabai Deshmukh
 - d) All the above
- 4) What is the clause regarding amendment of incident?
 - a) 365
 - b) 368
 - c) 369
 - d) 370
- 5) By which amendment is an anti-defection member disqualified?
 - a) 61
 - b) 42
 - c) 44
 - d) 52
- 6) _____ Socialists and secularists were included in the title by the amendment?
 - a) 61
 - b) 42
 - c) 44
 - d) 52
- 7) From which country has India accepted single citizenship?
 - a) Sri Lanka
 - b) Japan
 - c) US
 - d) UK
- 8) Which country has India adopted the system of appointing a Governor as a representative of the Center?
 - a) Britain
 - b) America
 - c) Canada
 - d) Japan
- 9) Which Article provides for the right to equality in fundamental rights?
 - a) Article 19-22
 - b) Article 23-24
 - c) Article 25-28
 - d) Article 14-18
- 10) Who said that the right to constitutional remedy is the soul of the Indian Constitution?
 - a) Lord Bryce
 - b) Pandit Nehru
 - c) Dr. Babasaheb Ambedkar
 - d) Mahatma Gandhi

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - I) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023**

Modern Indian Political Thought (MA02105)

Day & Date: Saturday, 22-07-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

16

- 1) लोकमान्य टिळक यांनी ——— ची स्थापना केली.
अ) काँग्रेस डेमोक्रेटिक पक्ष ब) भारतीय काँग्रेस
क) राष्ट्रीय काँग्रेस ड) यापैकी नाही
- 2) महात्मा गांधीजींनी 'अराज्यवादाची कल्पना' ——— यांच्या पुस्तकातून मांडलेली आहे.
अ) थोरो ब) रस्किन
क) टॉलस्टॉय ड) यापैकी नाही
- 3) अरविंद घोष यांच्या मते, आधुनिक महाराष्ट्राचे जनक ——— हे आहेत.
अ) महात्मा फुले ब) म. गो. रानडे
क) प्र. के. अत्रे ड) पु. ल. देशपांडे
- 4) स्वामी विवेकानंद यांचे वर्णन ——— असे केले जाते.
अ) आध्यात्मिक मानवतावादी ब) मानवतावादी
क) समाजवादी ड) मार्क्सवादी
- 5) खालीलपैकी कोणती घटना म.गो.रानडे यांच्याशी संबंधित आहे?
अ) वेदोक्त प्रकरण ब) पंचहौद मिशन
क) दोन्ही ड) दोन्ही नाही
- 6) ——— यांच्यावर फ्रान्सीस बेकन यांचा प्रभाव होता.
अ) वि. दा. सावरकर ब) महात्मा फुले
क) राजाराम मोहन रॉय ड) दयानंद सरस्वती
- 7) स्वतंत्र भारताचे पहिले शिक्षणमंत्री ——— होते.
अ) सरदार वल्लभभाई पटेल ब) सी.डी. देशमुख
क) पंडित नेहरू ड) मौलाना आझाद
- 8) भारतातील सामाजिक सुधारणा चळवळीचा पाया ——— यांनी घातला.
अ) महात्मा गांधी ब) डॉ. बी. आर. आंबेडकर
क) राजाराम मोहन रॉय ड) शाहु महाराज

- 9) ——— यांनी जातीय निवाडा आणि द्विराष्ट्रवादाचा सिद्धांत यांना विरोध केला.
 अ) पंडित नेहरू
 ब) मौलाना आझाद
 क) डॉ. राम मनोहर लोहीया
 ड) यापैकी सर्वच
- 10) जवाहरलाल नेहरू यांनी ——— राष्ट्रवादाचा पुरस्कार केला होता.
 अ) निधर्मी
 ब) धार्मिक
 क) धार्मिक-निधर्मी
 ड) यापैकी नाही
- 11) ——— यांच्यामते कायदा हाच खरा राजा असतो.
 अ) डॉ. बी. आर. आंबेडकर
 ब) स्वामी विवेकानंद
 क) स्वामी दयानंद
 ड) महात्मा गांधी
- 12) फुले, परियार, आंबेडकर यांची राष्ट्र कल्पना ——— आधारित होती.
 अ) समाजशास्त्रीय वस्तुस्थितीवर
 ब) धार्मिक वस्तुस्थितीवर
 क) राजकीय वस्तुस्थितीवर
 ड) यापैकी नाही
- 13) अभिनव भारत संघटनेची स्थापना ——— यांनी केली.
 अ) लोकमान्य टिळक
 ब) वि. दा. सावरकर
 क) महात्मा गांधी
 ड) शहिद भगतसिंग
- 14) खालीलपैकी कोणी मुस्लीम राष्ट्रवादाचा पुरस्कार केला?
 अ) महात्मा गांधी
 ब) पंडित नेहरू
 क) मौलाना आझाद
 ड) जीना
- 15) 'हिस्ट्री ऑफ इंडियन पॉलीटिकल आयडियाज' हे पुस्तक ——— यांनी लिहिले.
 अ) उपेंद्र घोष
 ब) सुरेंद्र बॅनर्जी
 क) रविंद्रनाथ टागोर
 ड) उपेंद्रनाथ घोषाल
- 16) ——— यांना भारताचे मार्टीन ल्युथर किंग म्हणतात.
 अ) राजाराम मोहन रॉय
 ब) डॉ. आंबेडकर
 क) शाहु महाराज
 ड) महात्मा फूले

प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

16

- अ) विनोबा भावे यांचे लोकनिती विषयक विचार स्पष्ट करा.
 ब) पंडित नेहरू यांचे धर्मनिरपेक्ष राष्ट्रवादासंबंधीचे विचार स्पष्ट करा.
 क) मौलाना आझाद यांचे संयोगी राष्ट्रवादासंबंधीचे विचार थोडक्यात लिहा.
 ड) एम. जी. रानडे यांच्या लोकशाहीविषयक विचाराची चर्चा करा.
 इ) ब्राम्हो समाज
 ई) वि. दा. सावरकर यांची हिंदु राष्ट्रवादाची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

16

- अ) लोकमान्य टिळकांची स्वातंत्र्यविषयक चतुःसूत्री स्पष्ट करा.
 ब) स्वामी दयानंद सरस्वती यांच्या आध्यात्मिक योगदानाची चर्चा करा.
 क) राममनोहर लोहिया यांचे राजकीय विचार लिहा.
 ड) महात्मा फुले यांची सामाजिक कार्ये लिहा.

- प्र.4** खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणताही एक) **16**
- अ) डॉ. बी. आर. आंबेडकर यांची राज्य समाजवादाची संकल्पना सविस्तर लिहा.
ब) भारतीय प्रबोधनात स्वामी विवेकानंद यांच्या योगदानाची चर्चा करा.
- प्र.5** आधुनिक भारतीय राजकीय विचारांचा उदय आणि विकास यावर निबंध लिहा. **16**

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - I) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023**

Modern Indian Political Thought (MA02105)

Day & Date: Saturday, 22-07-2023

Max. Marks: 80

Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternatives from the options.

16

- 1) Lokmanya Tilak founded _____
a) Congress Democratic Party b) Indian Congress
c) National Congress d) None of these
- 2) Mahatma Gandhi came up with the idea of an archaism from _____ book.
a) Thoro b) Ruskin
c) Tolstoy d) None of these
- 3) According to Arvind Ghosh, the father of Modern Maharashtra is _____
a) Mahatma Phule b) M. G. Ranade
c) P. K. Atre d) P. L. Deshpande
- 4) Swami Vivekanand is described as a _____
a) Spiritual humanist b) Humanist
c) Socialist d) Marxist
- 5) Which of the following incidents is related to M. G. Ranade?
a) Vedoct Prakaran b) Panchhaud Mission
c) Both d) Not both
- 6) _____ was influenced by Francis Becon.
a) V. D. Savarkar b) Mahatma Phule
c) Raja Rammohan Roy d) Dayanand Saraswati
- 7) _____ was the first Education Minister of Independence India.
a) Sardar Patel b) C. D. Deshmukh
c) Pandit Nehru d) Maulana Azad
- 8) _____ laid the foundation of social reform movement in India.
a) Mahatma Gandhi b) Dr. B.R. Ambedkar
c) RajaRammohan Roy d) Shahu Maharaj
- 9) _____ had opposed the doctrine of Caste Judgement and bi nationalism.
a) Pandit Nehru b) Maulana Azad
c) Dr. Ram Mohan Lohia d) All of these
- 10) Jawaharlal Nehru had advocated _____ nationalism.
a) Secular b) Religious
c) Religious-Secular d) None of these
- 11) According to _____, law is the real king.
a) Dr. B.R. Ambedkar b) Swami Vivekanand
c) Swami Dayanand d) Mahatma Gandhi

- 12) Phule, Periyar, Ambedkar's concept of nation based on _____.
a) Sociological Facts b) Religious Facts
c) Political Facts d) None of these
- 13) Abhinav Bharat Sanghatana was founded by _____.
a) Lokmanya Tilak b) V. D. Savarkar
c) Mahatma Gandhi d) Shahid Bhagat Singh
- 14) Which of the following advocated Muslim nationalism?
a) Mahatma Gandhi b) Pandit Nehru
c) Maulana Azad d) Jinnah
- 15) 'History of Indian Political idea's' this book is written by _____.
a) Upendra Ghosh b) Surendra Banarjee
c) Ravindranath Tagore d) Upendranath Ghosh
- 16) _____ is known a Martin Luther king of India.
a) Raja Rammohan Roy b) Dr. B.R. Ambedkar
c) Chh. Shahu Maharaj d) Mahatma Phule

Q.2 Write short answers. (Any Four)**16**

- a) Explain Vinoba Bhave's views on Lokniti.
b) Explain Pandit Nehru's views on Secular Nationalism.
c) Write in short Maulana Azad's thought on Composite Nationalism.
d) Discuss the M. G. Ranade's thoughts on Democracy.
e) Bhahmo Samaj
f) Explain V. D. Savarkar's concept of Hindu Nationalism.

Q.3 Write short answer. (Any Two)**16**

- a) Explain Lokmanya Tilak's four points on Independence.
b) Discuss the spiritual contribution of Swami Dayanand Saraswati.
c) Write the political views of Ram Manohar Lohia.
d) Write about the social work of Mahatma Phule.

Q.4 Broad answer question. (Any One)**16**

- a) Write in detail the concept of state socialism by Dr. B. R. Ambedkar.
b) Discuss the contribution of Swami Vivekanand to Indian Enlightenment.

Q.5 Broad answer.**16**

Write an essay on the Genesis and development of Modern Indian Political thought.

- 8) शिक्षणाचा अधिकार ---- घटनादुरुस्तीनुसार राज्यघटनेत समाविष्ट करण्यात आला.
 अ) 86व्या ब) 44व्या
 क) 42व्या ड) 85व्या
- 9) कृषी उद्योजकतेतील समस्या दूर करण्यासाठी ---- उपाययोजना करता येतात.
 अ) आधुनिक तंत्राचा वापर ब) दृष्टीकोनात बदल
 क) सहकारी शेतीचा अवलंब ड) वरील सर्व
- 10) विकास प्रशासन ही संकल्पना ---- नी विकसित केली.
 अ) स्पेन्सर ब) व्हाईट
 क) मोस्का ड) एडवर्ड विडनर
- 11) भारतीय अर्थव्यवस्थेचा मुख्य आधार ---- हा आहे.
 अ) उद्योग ब) व्यापार
 क) शेती ड) वाहतूक
- 12) भारतामध्ये हरितक्रांतीची सुरुवात ---- साली झाली.
 अ) 1960 ब) 1965
 क) 1962 ड) 1969
- 13) नीती आयोगाची स्थापना ---- साली करण्यात आली.
 अ) 2015 ब) 2013
 क) 2012 ड) 2011
- 14) NDC चे विस्तारीत रूप काय आहे.
 अ) नरेगा ब) नुरहम
 क) नॅशनल डेव्हलपमेंट कॉन्सिल ड) यापैकी नाही
- 15) ---- हे नीती आयोगाचे अध्यक्ष असतात.
 अ) राष्ट्रपती ब) प्रधानमंत्री
 क) वित्तमंत्री ड) कृषी मंत्री
- 16) ---- हे आपल्या आरोग्याकरिता आवश्यक आहे.
 अ) लोकसंख्या ब) शेती
 क) पर्यावरणीय समतोल ड) तंत्रज्ञान

प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

- अ) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान योजनेचे उद्देश सांगा?
 ब) शिक्षणाच्या अधिकाराची वैशिष्ट्ये सांगा?
 क) सामुहिक विकार योजनेची वैशिष्ट्ये सांगा?
 ड) जिल्हा परिषदेचे अधिकार व कार्य सांगा?
 इ) विकास प्रशासनाची वैशिष्ट्ये सांगा?
 ई) नीती आयोगाचे कार्य सांगा?

- प्र.3 लघुत्तरी प्रश्न. (चार पैकी दोन लिहा) 16**
- अ) विकास प्रशासनाची कार्ये सांगा?
ब) राष्ट्रीय विकास परिषदेची भूमिका सांगा?
क) लोकप्रशासन व विकास प्रशासन यातील फरक सांगा?
ड) जिल्हा नियोजन समिती
- प्र.4 दीर्घोत्तरी प्रश्न. (दोन पैकी एक) 16**
- विकास प्रशासनाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
किंवा
राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण – 2020 – ची वैशिष्ट्ये लिहा.
- प्र.5 दीर्घोत्तरी प्रश्न. 16**
- भारतीय शेती विकासात कृषी धोरणाचे योगदान लिहा.

Seat No.	
-------------	--

Set **P**

**M.A. (Political Science) (Semester - I) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023**

Development Administration in India (MA02106)

Day & Date: Sunday, 23-07-2023

Max. Marks: 80

Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternatives from the options.**16**

- 1) Casual workers, Fisher folks, construction Labourers are considered as _____ sections in India.
 - a) Advanced
 - b) Marginalized
 - c) Ruling
 - d) None of these
- 2) The Right to Education makes it mandatory for the State to ensure that all children of the age group enroll themselves in schools.
 - a) 6 to 14
 - b) 1 to 5
 - c) 15 to 20
 - d) 20 to 25
- 3) In the local governments of India one third of the seats are reserved for _____.
 - a) Women
 - b) Fisher folks
 - c) Migrated workers
 - d) Construction workers.
- 4) The 73rd and 74th constitutional amendments are related to the _____ government.
 - a) Central
 - b) National
 - c) State
 - d) Local
- 5) _____ this post is an example of special recruitment.
 - a) Police officer
 - b) Tehsildar
 - c) Collector
 - d) Agriculture officer
- 6) Mandal commission recommendations were implemented by _____ government.
 - a) P.V. Narsimha Rao
 - b) Rajiv Gandhi
 - c) Indira Gandhi
 - d) Vishwanath Pratap Singh
- 7) National Rural health Mission India begins on _____.
 - a) April 2005
 - b) April 2006
 - c) April 2008
 - d) April 2010
- 8) Right to Education were included in Indian constitution by the Amendment.
 - a) 86th
 - b) 44th
 - c) 42nd
 - d) 85th
- 9) _____ measures can be taken to overcome the problems in agri-entrepreneurship.
 - a) Use of modern technology
 - b) Change in Attitude
 - c) Adopt Cooperative Farming
 - d) All of the above

- 10) _____ developed the concept of 'Development Administration'.
 - a) Spencer
 - b) White
 - c) Mosca
 - d) Edward Weednar
- 11) _____ is the main stay of Indian Economy.
 - a) Industry
 - b) Trade
 - c) Agriculture
 - d) Transport
- 12) Year _____ mark the beginning of Green Revolution in India.
 - a) 1960
 - b) 1965
 - c) 1962
 - d) 1969
- 13) The NITI Aayog (Commission) has been established in the year.
 - a) 2015
 - b) 2013
 - c) 2012
 - d) 2011
- 14) What is the Long form of NDC?
 - a) NREGA
 - b) NRHM
 - c) National Development Council.
 - d) None of these
- 15) _____ is a president of NITI Aayog.
 - a) President of India.
 - b) Prime Minister
 - c) Finance Minister
 - d) Agriculture Minister
- 16) _____ is necessary for our health.
 - a) Population
 - b) Agriculture
 - c) Ecological balance
 - d) Technology

Q.2 Write short answer. (Any Four out of Six) 16

- a) Objects of National Rural Health mission.
- b) Features of Right to Education Act.?
- c) Write characteristics of Community Development.
- d) Write the functions and powers of Zilla Parishad.
- e) Explain the characteristics of Development Administration.
- f) Functions of NITI Aayog.

Q.3 Answer the following questions. (Any Two out of Four) 16

- a) Functions of Development Administration.
- b) Write the Role of National Development Councils.
- c) Explain the difference between Public Administration and Development Administration.
- d) District Planning Committee.

Q.4 Broad Answers question. (Any One out of Two) 16

- a) Explain the nature and scope of Development Administration.
- b) Write a features of National Education policy – 2020.

Q.5 Broad Answer question. 16

Describe the contribution of Agriculture Policy in the development of Indian Agriculture.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (Political Science) (Semester - I) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Financial Administration in India (MA02107)**

Day & Date: Sunday, 23-07-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

16

- 1) केंद्राकडून राज्यांना निर्देश देण्याची कल्पना घटनाकारांनी ——— कायद्यावरून घेतली आहे.

अ) 1909 च्या	ब) 1919 चा भारत सरकारच्या
क) 1935 चा भारत सरकारच्या	ड) 1947 चा भारतीय स्वातंत्र्याच्या
- 2) केंद्र व घटकराज्य यांच्यातील राज्यस्त विभाजन ——— या अधिनियमावर आधारित आहे.

अ) अधिनियम 1920	ब) अधिनियम 1967
क) अधिनियम 1935	ड) अधिनियम 1947
- 3) निती आयोगाची स्थापना ——— रोजी झाली.

अ) 15 मार्च 2014	ब) 26 जानेवारी 2015
क) 15 ऑगस्ट 2016	ड) 1 जानेवारी 2015
- 4) भारतीय अर्थव्यवस्थेचा प्रवास ——— चालू आहे.

अ) मिश्र अर्थव्यवस्थेकडून मुक्त अर्थव्यवस्थेकडे
ब) मुक्त अर्थव्यवस्थेकडून मिश्र अर्थव्यवस्थेकडे
क) मिश्र अर्थव्यवस्थेकडून समाजवादी अर्थव्यवस्थेकडे
ड) मुक्त अर्थव्यवस्थेकडून समाजवादी अर्थव्यवस्थेकडे
- 5) ——— योजनेला रोजगार निर्मितीची जनक योजना असे म्हणतात.

अ) पाचव्या	ब) सहाव्या
क) सातव्या	ड) आठव्या
- 6) भारतासाठी मिश्र अर्थव्यवस्थेची शिफारस सर्वप्रथम ——— योजनेतून करण्यात आली.

अ) बॉम्बे	ब) जनता
क) गांधी	ड) विश्वेश्वरय्या
- 7) सरकारच्या जमाखर्चाच्या धोरणाला ——— असे म्हणतात.

अ) मौद्रिक धोरण	ब) द्रव्य धोरण
क) राजकोषीय धोरण	ड) यापैकी नाही

- 8) महालेखापरीक्षका मार्फत सामान्यतः ——— चे लेखापरीक्षण केले जात नाही.
 अ) केंद्र सरकार
 ब) राज्य सरकार
 क) सार्वजनिक उद्योग
 ड) महानगरपालिका
- 9) ——— निधीतून पैसे काढण्यासाठी सरकारला संसदेच्या संमतीची आवश्यकता नसते.
 अ) संचित
 ब) आकस्मिक खर्च
 क) सार्वजनिक लेखी
 ड) यापैकी नाही
- 10) विकसनशिल देशात तुटीचा अर्थसंकल्प ——— साठी मांडला जातो.
 अ) तेथे शिलकी अर्थसंकल्पना मांडणे अशक्य असते.
 ब) जलद आर्थिक विकास घडवून आणण्यासाठी.
 क) सरकारी खर्च कमी करण्यासाठी
 ड) सरकारी उत्पन्न वाढण्यासाठी करण्यासाठी
- 11) राजकोशील तुट म्हणजे ——— होय.
 अ) भांडवली जमा महसुली जमा
 ब) महसुली जमा—भांडवली जमा
 क) सरकार व कर्जे निर्माण करणारी जमा
 ड) सरकार व कर्जे निर्माण करणारी न जमा
- 12) जेंडर बजेट म्हणजे ——— होय.
 अ) महीलांसाठी वेगळा अर्थसंकल्प
 ब) पुरुषांसाठी वेगळा अर्थसंकल्प
 क) सामान्य अर्थसंकल्पात महिलांसाठी स्वतंत्र तरतुदी
 ड) सामान्य अर्थसंकल्पात पुरुषांसाठी स्वतंत्र तरतुदी
- 13) ——— समितीच्या अध्यक्ष विरोधी पक्षातील सदस्य असावा असा संकेत पाळला जातो.
 अ) अंदाज समिती
 ब) लोक लेखा समिती
 क) लोकनिगम समिती
 ड) यापैकी नाही
- 14) पुढील विधाने वाचून योग्य पर्याय निवडा.
 1) सी.ए.जी. लेखे विषयक कामे करतो.
 2) सी.ए.जी. लेखे परीक्षण विषय कामे करतो.
 अ) दोन्ही बरोबर
 ब) दोन्ही चूक
 क) एक बरोबर
 ड) दोन बरोबर
- 15) केंद्र व राज्य सरकारचा अर्थसंकल्प संविधानाच्या अनुक्रमे ——— कलमांतर्गत मांडले जातात.
 अ) 110 व 212
 ब) 110 व 202
 क) 312 व 212
 ड) 112 व 202
- 16) महाराष्ट्रात जिल्हा नियोजन समितीची स्थापना व कार्य निश्चित करण्यासाठी ——— रोजी कायदा संमत करण्यात आली.
 अ) 1972
 ब) 1974
 क) 1996
 ड) 1998

- प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (6 पैकी कोणतेही 4) 16**
- 1) भारताचा नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांचे कर्तव्य व अधिकार सांगा.
 - 2) लोकलेखा समितीची कार्ये कोणती आहेत.
 - 3) अंदाज समितीची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.
 - 4) सार्वजनिक उपक्रम समितीचे महत्व विशद करा.
 - 5) भारतीय सार्वजनिक लेखा मध्ये कोणत्या घटकाचा समावेश होतो.
 - 6) भारताच्या अंदाजपत्रकाची माहिती थोडक्यात लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांचे उत्तर लिहा. (4 पैकी कोणतेही 2) 16**
- 1) वित्तीय नियोजनाची आवश्यकता का आहे त्याचे महत्व विशद करा.
 - 2) आदर्श वित्तीय नियोजनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 3) अर्थसंकल्प म्हणजे काय. अर्थसंकल्पाचे प्रकार कोणते आहेत ते स्पष्ट करा.
 - 4) प्राप्ती व खर्च आधारित अर्थसंकल्पाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. (2 पैकी कोणतेही 1) 16**
- 1) तुटीचे अंदाजपत्रक म्हणजे काय. त्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 2) भारतीय अर्थसंकल्पाची घटनात्मक तरतूद विशद करून त्याच्या सादरकरणाचे टप्पे स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. 16**
- नियोजन आयोग व राष्ट्रीय विकास परिषद यांच्यातील फरक स्पष्ट करा.

- 10) Deficit budget is presented in developing countries as _____.
 a) It is impossible to present surplus budget
 b) to make fast economic progress
 c) to reduce the government expenditure
 d) to increase the income of Government.
- 11) Fiscal deficit means _____.
 a) capital deposit-revenue deposit
 b) revenue deposit- capital deposit
 c) Deposit that creates debt to govt.
 d) Non-Deposit that creates debt to govt.
- 12) Gender budget means _____.
 a) separate budget for women
 b) separate budget for mer.
 c) Specia. provision for women in General budget
 d) Specia. provision for men in Genera budget
- 13) The tradition of making the president of _____ committee from the member of opposition party is followed
 a) Estimate Committee b) Public Account Committee
 c) People Undertaking Committee d) None of the above
- 14) Choose the correct alternative after reading the statements.
 1) C. A. G. does the account works
 2) C. A. G. does the audit
 a) Both of the above are correct.
 b) Both of the above are incorrect.
 c) First statement is correct
 d) Second statement is correct.
- 15) The budget of Center and Stare are presented according to the _____ article of the constitution.
 a) 110 and 212 b) 110 and 202
 c) 312 and 212 d) 112 and 202
- 16) The District Planting Committee was established to define its works in Maharashtra in _____.
 a) 1972 b) 1974
 c) 1996 d) 1998

Q.2 Write short answer (any 4 out of 6)

16

- a) What are the duties and authorities of Controller and Auditor of India?
 b) What are the functions of Public Accounts Committee?
 c) What are the structure and function of Planning Committee?
 d) What are the works of Committee on Public Undertaking?
 e) What are the elements involved in Public Account?
 f) Write in short about the budget of India.

Q.3 Answer the following question (any 2 out of 4)

16

- a) Why financial planning is essential? And also state its importance.
 b) Explain the features of ideal financial planning.
 c) What is meant by budget and explain its types?
 d) Explain the types of income expenditure based budget.

Q.4 Answer the following question in detail (any 1 out of 2) 16

- a) What is meant by deficit budget?
- b) Explain the constitutional provision of Indian Budget and steps involved in its presentation.

Q.5 Answer the following question in detail 16

Explain the difference between planning commission and National Development Commission?

- 9) विकास ही एक अशी संज्ञा आहे की, या संज्ञेची ----
 अ) स्पष्ट व्याख्या केली जाऊ शकते.
 ब) कोणतीही स्पष्ट व्याख्या नाही.
 क) प्रयत्न केला गेला नाही.
 ड) यापैकी नाही.
- 10) स्त्रीवादी सिद्धांतानुसार महिलांना ---- अधिकार मिळाल्यानंतर सामाजिक रचनेत बदल घडवता येईल.
 अ) सत्तासंबंधामध्ये समानतेचा अधिकार
 ब) स्वयंनिर्णयाचा अधिकार
 क) करियर निवडण्याचा व त्यामध्ये यशस्वी होण्याचा अधिकार
 ड) वरीलपैकी सर्व
- 11) 'दि लाईफ ऑफ टाईम्स ऑफ लिबरल डेमॉक्रसी' या ग्रंथाचे लेखक कोण?
 अ) स्टॅलिन
 ब) सी. बी. मॅकफर्सन
 क) अॅरिस्टॉटल
 ड) मओ
- 12) लोकशाही शासन पध्दतीत सर्वोच्च सत्ता ---- कडे असते.
 अ) समाज
 ब) राजा
 क) जनता
 ड) प्रशासन
- 13) 'एलिट' हा शब्द कोणत्या शब्दापासून निर्माण झाला आहे.
 अ) प्रेस्टिज
 ब) एलिग्रे
 क) पॉवर
 ड) लिडर
- 14) ---- अल्पविकासाचा सिद्धांत यांच्याशी संबंधित आहे.
 अ) पहिले जग
 ब) दुसरे जग
 क) तिसरे जग
 ड) यापैकी नाही
- 15) 'सब्जेक्शन ऑफ वूमेन' हा ग्रंथ यांनी लिहीला.
 अ) मिल
 ब) हॉब्स
 क) ग्रीन
 ड) मार्क्स
- 16) सध्यकालीन उदारमतवादी राजकीय सिद्धांत ---- वर विश्वास ठेवतात.
 अ) क्रांतीची संकल्पना
 ब) सर्वांगीण बदलाची संकल्पना
 क) सूक्ष्म बदलाची संकल्पना
 ड) यापैकी नाही

प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

- अ) अनेकसत्तावाद म्हणजे काय?
 ब) सी. बी. मॅकफर्सन यांचा लोकशाही सिद्धांत.
 क) उदारमतवादाची तत्वे स्पष्ट करा.
 ड) अल्पविकासाचा सिद्धांत म्हणजे काय?
 इ) श्रेष्ठीजन संकल्पना स्पष्ट करा.
 ई) स्त्रीवादाचा अर्थ सांगून स्त्रीवादाची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.3 लघुत्तरी प्रश्न. (कोणतेही दोन)

- अ) पर्यावरणवादाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- ब) परावलंबित्वाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) राजकीय अभिजन आणि लोकशाही
- ड) महिलांचे सबलीकरण

प्र.4 दीर्घोत्तरी प्रश्न. (कोणताही एक)

लोकशाहीचे मुलभूत आधार कोणते?

किंवा

उदारमतवाद म्हणजे काय? उदारमतवादाचा अभिजात सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.5 दीर्घोत्तरी प्रश्न.

बहुसांस्कृतिक वाद म्हणजे काय? बहुसांस्कृतिकवादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - II) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Contemporary Political Theory (MA02201)**

Day & Date: Wednesday, 19-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternatives.

16

- 1) Feminism word comes from _____ Language.
 - a) Latin
 - b) Greek
 - c) English
 - d) Marathi
- 2) J. S. Mill is the _____ thinker.
 - a) Liberal
 - b) Marxist
 - c) Socialist
 - d) None of these
- 3) In the year 1789 revolution taken place in _____ Country.
 - a) USA
 - b) England
 - c) Garman
 - d) France
- 4) Who is the main propounded of pluralistic theory of Democracy?
 - a) Lenin
 - b) Mill
 - c) Robert Dhal
 - d) Bentham
- 5) Multi-culturalism does not promote policy such as _____.
 - a) Racial Segregation
 - b) Cultural assimilation
 - c) Nationalism
 - d) Social integration
- 6) Which ideological movement emerged as a response to the large-scale destruction of environment and the subsequent impact on women.
 - a) Environmentalism
 - b) Existential Feminism
 - c) Euphemism
 - d) Ecofeminism
- 7) The economic aspect of democracy has been enacted by _____.
 - a) Liberal theory of Democracy
 - b) Marxian theory of Democracy
 - c) Theories of Democracy
 - d) Both of Liberal and Marxian
- 8) According to Edward Shills political development should be linked with
 - a) Political modernization
 - b) Industrialization
 - c) Capital formation
 - d) None of these
- 9) Development is a term which _____.
 - a) Has clearly defined
 - b) Has no clear definition
 - c) Can be defined but no attempt has been made.
 - d) None of these

- 10) Feminist theory is likely to become an advocate for change in the social structure by arguing for _____.
 - a) Equality in power in relation
 - b) The right to self-determination
 - c) The freedom to pursue a career outside the home.
 - d) All the above
- 11) Who wrote the Book 'The Life and Times of Liberal Democracy'?
 - a) Stalin
 - b) C. B. Macpherson
 - c) Aristotle
 - d) Mao
- 12) In Democratic Government the ultimate power rests with _____.
 - a) Community
 - b) King
 - c) People
 - d) Administration
- 13) From which word, the word 'Elite' was derived?
 - a) Prestige
 - b) Eligere
 - c) Power
 - d) Leader
- 14) _____ is related with Theory of underdevelopment.
 - a) First world
 - b) Second world
 - c) Third world
 - d) None of these
- 15) Who wrote the book 'Subjection of Women'?
 - a) Mill
 - b) Hobbes
 - c) Green
 - d) Marx
- 16) Contemporary liberal political theory believes in _____.
 - a) Concept of revolution
 - b) Concept of dynamic change
 - c) Concept of incremental change
 - d) None of these

Q.2 Write short answers. (Any four out of six)

16

- a) What is mean by Pluralism?
- b) C. B. Macpherson's 'Theory of Democracy'.
- c) Explain the principles of Liberalism.
- d) Theory of under Development
- e) The Concept of Elite.
- f) Explain the meaning and features of Feminism.

Q.3 Write short answers. (Any two out of four)

16

- a) Describe the Characteristics of environmental dispute.
- b) Explain the dependency theory.
- c) Political Elites and democracy
- d) Empowerment of Women

Q.4 Broad answer question (Any one out of two)

16

Basic features of Democracy.

OR

What is mean by Liberalism? Explain Classical theory of Liberalism?

Q.5 Broad answer question.

16

What is mean by multiculturalism? Explain the theory of multiculturalism?

- 9) लोकपालाची नियुक्ती कोण करतात?
 अ) राष्ट्रपती
 ब) मुख्यमंत्री
 क) सरन्यायाधीश
 ड) राज्यपाल
- 10) 'लॉ ऑफ कॉन्स्टिट्यूशन' हा ग्रंथ — यांनी लिहिला.
 अ) व्हाईट
 ब) डायसी
 क) डिमॉक
 ड) हेन्री फेयॉल
- 11) विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने राज्यशासन चालविणे यास — असे म्हणतात.
 अ) ई-गव्हर्नन्स
 ब) गुडगव्हर्नन्स
 क) खाजगी प्रशासन
 ड) यापैकी नाही
- 12) 'नागरिकांची सनद' या धोरणाचा पुरस्कार कोणी केला.
 अ) जॉन मेजर
 ब) मूनी
 क) विलोबी
 ड) टेरी
- 13) — कडून माहिती मिळविण्याचा अधिकार आर.टी.आय. — कायद्यानुसार प्रत्येक नागरिकास असतो.
 अ) बहुराष्ट्रीय कंपनी
 ब) संघटना
 क) सार्वजनिक अधिकारी
 ड) खाजगी कंपनी
- 14) 'प्रिन्सिपल अँड मेथडस् ऑफ सायंटिफिक मॅनेजमेंट' हा ग्रंथ — यांनी लिहिला.
 अ) टेलर
 ब) फेयॉल
 क) मेयो
 ड) फॉलेट
- 15) — खालील पैकी एक सनदी सेवेचे वैशिष्ट्य नाही.
 अ) निष्पत्तापणा
 ब) अप्रामाणिकता
 क) अधिकार श्रेणीपद्धत
 ड) व्यावसायिक
- 16) भारताचा 'ओम्ब्युडसमन्' दर्जाचा अधिकारी म्हणजे — होय.
 अ) लोकपाल
 ब) राज्यपाल
 क) मुख्यमंत्री
 ड) यापैकी नाही

प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (सहा पैकी चार)

16

- अ) 'प्रशासकीय कायदा' म्हणजे काय?
 ब) भरती विषयक पद्धती सांगा.
 क) ई-गव्हर्नन्सचे वर्गीकरण करा?
 ड) 'नागरी सनद' म्हणजे काय?
 इ) प्रशासकीय न्यायाधिकरणे म्हणजे काय?
 ई) लोकायुक्ताची कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.3 लघुत्तरी प्रश्न. (चार पैकी दोन)

16

- अ) 'माहिती अधिकार' कायदा यावर टीप लिहा.
 ब) सनदी सेवकांची राजकीय तटस्थता.

- क) नव लोक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये सांगा.
ड) न्यायमंडळाचे नियंत्रण स्पष्ट करा.

- प्र.4 दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक) 16
सर्वसाधारण प्रशासक (सामान्यतज्ञ) आणि विशेषज्ञ प्रशासक यातील फरक स्पष्ट करा.
किंवा
लोकपालाची गरज व कार्ये स्पष्ट करा.
- प्र.5 दीर्घोत्तरी प्रश्न (एकच प्रश्न) 16
ई-गव्हर्नन्स म्हणजे काय? ई-गव्हर्नन्सचे गुण/दोष स्पष्ट करा

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - II) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Issues in Public Administration (MA02202)**

Day & Date: Sunday, 23-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative.

16

- 1) _____ is the first state passed Lokayukta and Up Lokayukta Law in India.
 - a) Kerala
 - b) Maharashtra
 - c) Gujrat
 - d) Bengaluru.
- 2) Indian Administration service officers are given training at _____.
 - a) Delhi
 - b) Mumbai
 - c) Pune
 - d) Masuri
- 3) _____ appoints the Chairmen of public Service Commission in India.
 - a) Prime Minister
 - b) President
 - c) Speaker of The Loksabha
 - d) Governor
- 4) _____ means accurring the right people for particular the jobs.
 - a) Recruitment
 - b) Promotion
 - c) Training
 - d) None of these
- 5) Right to information Act 2005 is implemented in all states except.
 - a) Gujrat
 - b) Madhya Pradesh
 - c) Jammu & Kashmir
 - d) Kerala
- 6) When did the Lokpal and Lokayukta Act-2013 came into force?
 - a) 1st December 2015
 - b) 1st December 2014
 - c) 1st January 2013
 - d) 1st January 2014
- 7) Which of the following committee is related with the relations between generalists and specialists?
 - a) Awasthi Committee
 - b) Santhanam Committee
 - c) Herbert Committee
 - d) Fulton Committee
- 8) Whitley Council is belongs to which country?
 - a) U.K.
 - b) India
 - c) France
 - d) U.S.A.
- 9) Who appoints the Lokpal?
 - a) President
 - b) Chief Minister
 - c) Chief Justice
 - d) Governor.
- 10) _____ wrote the book 'Law of Constitution'.
 - a) White
 - b) Dicey
 - c) Demock
 - d) Henry Fayol
- 11) Running the Government with the help of Science and Technology is called _____.
 - a) E- Governance
 - b) Good Governance
 - c) Private administration
 - d) None of these.

- 10) खलिस्तानची मागणी करणारी फुटीरतावादी संघटना कोणत्या घटकराज्यांशी संबंधित होती?
 अ) दिल्ली
 ब) पश्चिम बंगाल
 क) महाराष्ट्र
 ड) पंजाब
- 11) इ.स.1917 मध्ये झालेल्या बिहारच्या चंपारण जिल्ह्यातील निळीच्या मळ्यात काम करणाऱ्या शेतमंजुरीच्या प्रश्नांत कोणी लक्ष घातले?
 अ) महात्मा गांधी
 ब) पंडित नेहरू
 क) लोमान्य टिळक
 ड) शरद जोशी
- 12) शेतकरी चळवळीशी संबंधी ---- आहे.
 अ) शरद जोशी
 ब) राजू शेटी
 क) रघुनाथदादा पाटील
 ड) वरील सर्व
- 13) नक्षलवादी चळवळीचा प्रारंभ ---- येथून झाला.
 अ) नक्षलबारी
 ब) गडचिरोली
 क) मध्य प्रदेश
 ड) उत्तर प्रदेश
- 14) भारतीय संविधानातील ---- या कलमात नागरिकत्वासंबंधी तरतूद आहे?
 अ) 5 ते 11
 ब) 14 ते 35
 क) 36 ते 51
 ड) यापैकी नाही
- 15) सध्या ---- केंद्र सरकारच्या दोन्ही वादग्रस्त धोरणावर देशभर असंतोष वाढलेला दिसत आहे.
 अ) नागरिकत्व दुरुस्ती विधेयक
 ब) राष्ट्रीय नागरिकत्व नोंदणी
 क) अ आणि ब
 ड) यापैकी नाही
- 16) जमातवाद व जातीवाद संपुष्टात येण्यासाठी ---- गरजेचे असते.
 अ) शिक्षण
 ब) कायद्याचे पालन
 क) आंतरधर्मीय विवाह
 ड) वरील सर्व

प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (6 पैकी 4)

16

- 1) भारतीय राज्यघटनेतील नागरिकत्वासंबंधीची तरतूद लिहा?
- 2) प्रादेशिक पक्षाची भूमिका स्पष्ट करा?
- 3) केंद्र-राज्य तणावाची कारणे कोणती आहेत?
- 4) 2014 सार्वत्रिक लोकसभा निवडणूकीत प्रमुख मुद्दे कोणते होते?
- 5) केंद्र-राज्य संबंध थोडक्यात लिहा?
- 6) राजकीय पक्षांचे बदलते स्वरूप स्पष्ट करा?

प्र.3 टीपा लिहा. (4 पैकी 2)

16

- 1) भारतातील घटकराज्यांनी कोणत्या कारणाने स्वायत्ततेची मागणी करत आहेत?
- 2) नक्षलवादी चळवळ स्पष्ट करा?
- 3) राजकीय गुन्हेगीकरण कशा प्रकारे रोखता येईल?
- 4) आर्थिक आणीबाणी मध्ये घटकराज्यांवर कोणती बंधने येतात?

प्र.4 दीर्घोत्तरी उत्तरे लिहा.

16

- 1) भारतीय राजकारणावर धर्म व जात या घटकाचा प्रभाव स्पष्ट करा.
किंवा
- 2) भारतातील मागणी सार्वत्रिक लोकसभा निवडणूकांचा आढावा घ्या.

प्र.5 दीर्घोत्तरी उत्तरे लिहा.

16

भारतातील शेतकरी चळवळ सविस्तर स्पष्ट करा?

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - II) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Political Process in India (MA02203)**

Day & Date: Tuesday, 25-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions.

16

- 1) Who called the Indian system of government more and more 'semi-federal'?
 - a) D.D. Basu
 - b) Santhanam
 - c) Ashok Chandra
 - d) K.C. Vier
- 2) There are so many topics in the center list at present.
 - a) 61
 - b) 100
 - c) 52
 - d) None of these
- 3) Which list includes defense, nuclear power, minerals, currency?
 - a) Center list
 - b) State list
 - c) Concurrent list
 - d) All of the above
- 4) As per Article 280 (1) of the Constitution, the Central Finance Commission is appointed by this order?
 - a) Finance Minister
 - b) Prime Minister
 - c) President
 - d) Vice President
- 5) Article of the Constitution of India _____ provides for the Election Commission.
 - a) Article 324
 - b) Article 368
 - c) Article 370
 - d) None of these
- 6) Who appoints the Chief Election Commissioner of the Election Commission of India?
 - a) Prime Minister
 - b) Chief Minister
 - c) Vice President
 - d) President
- 7) Who has to remove the Chief Election Commissioner?
 - a) Zilla Parishad
 - b) Minister
 - c) Parliament
 - d) Assembly
- 8) _____ Two additional Commissioners of the Election Commission of India were first appointed this year.
 - a) 1989
 - b) 1950
 - c) 1978
 - d) 1990
- 9) To stop political criminalization, _____ has to be involved.
 - a) Election Commission
 - b) Political parties
 - c) Strict laws
 - d) All of the above

- 10) The separatist organization demanding Khalistan belonged to which constituent states?
a) Delhi
b) West Bengal
c) Maharashtra
d) Punjab
- 11) In the year 1917 _____ I paid attention to the question of agricultural sanction working in the blue field in Champaran district of Bihar.
a) Mahatma Gandhi
b) Pandit Nehru
c) Lokmanya Tilak
d) Sharad Joshi
- 12) Related to the peasant movement _____?
a) Sharad Joshi
b) Raju Shetty
c) Raghunathdada Patil
d) All of the above
- 13) The Naxalite movement started from here _____
a) Naxalbari
b) Gadchiroli
c) Madhya Pradesh
d) Uttar Pradesh
- 14) Is there any provision in the Constitution of India regarding citizenship?
a) 5 to 11
b) 14 to 35
c) 36 to 51
d) None of these
- 15) At present dissatisfaction with both the controversial policies of the Central Government seems to have increased across the country.
a) Citizenship Amendment Bill
b) National Citizenship Registration
c) A and B
d) None of these
- 16) To put an end to communalism and casteism, Is needed.
a) Education
b) Compliance with law
c) Interfaith marriage
d) All of the above

Q.2 Write short answer (any 4 out of 6) 16

- a) Write down the provision for citizenship of the Indian State?
b) Explain the role of the regional party?
c) What are the causes of Centre-State tension?
d) What were the major issues in the 2014 General Elections to the Lok Sabha?
e) Write in brief the Centre-State relationship?
f) Explain the changing nature of political parties?

Q.3 Answer the following question (any 2 out of 4) 16

- a) For what reason are the constituent states of India demanding autonomy?
b) Explain the Naxalite movement?
c) How can political criminalization be prevented?
d) What are the restrictions on the constituent states in an economic emergency?

Q.4 Answer the following question in detail (any 1 out of 2) 16

Explain the influence of religion and caste on Indian politics?

OR

Describe in detail the last General Lok Sabha Elections in India?

Q.5 Answer the following question in detail. 16

Explain in detail the Agrarian movement in India?

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - II) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Electoral Politics in India (MA02204)**

Day & Date: Thursday, 27-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा.

16

- 1) भारतात— पक्षपद्धती आहे.

अ) एक पक्ष पद्धती	ब) बहुपक्ष पद्धती
क) द्विपक्ष पद्धती	ड) त्रिपक्ष पद्धती
- 2) भारतातील पहिली लोकसभा निवडणूक — साली घेण्यात आली.

अ) 1950	ब) 1951
क) 1952	ड) 1949
- 3) — च्या भारत कायदयानुसार केंद्रीय कार्यपालिकेचा प्रमुख म्हणून गर्हनर जनरलची निवड केली जात असे.

अ) 1909	ब) 1919
क) 1935	ड) 1947
- 4) — या कायदयाने प्रांतात द्विदल पद्धतीचा स्विकार करण्यात आला.

अ) 1909 चा कौन्सिल कायदा	ब) 1919 चा भारतीय प्रशासन कायदा
क) 1935 चा भारत प्रशासन कायदा	ड) 1947 चा भारतीय कायदा.
- 5) भारतीय संविधानाच्या — व्या कलमामध्ये निवडणूक आयोगा संबंधी तरतूद केलेली आहे.

अ) 124	ब) 214
क) 243	ड) 324
- 6) भारतीय निवडणूक आयोगाच्या मुख्य आयुक्ताची नियुक्ती — करतो.

अ) राष्ट्रपती	ब) पंतप्रधान
क) सरन्यायाधीश	ड) लोकसभेचा सभापती
- 7) भारताचे पहिले मुख्य निवडणु आयुक्त — होते.

अ) टी. एन. शेषन	ब) सुकुमार सेन
क) बी. बी. टंडन	ड) आर. के. त्रिवेदी
- 8) सध्याचे मुख्य निवडणुक आयुक्त — हे आहेत.

अ) राजीव कुमार	ब) अमित शहा
क) निर्मला सीतारामण	ड) किरण रिजीजु
- 9) 20 कलमी कार्यक्रमाची घोषणा — या पंतप्रधानानी केली.

अ) पं. नेहरू	ब) लाल बहादुर शास्त्री
क) इंदिरा गांधी	ड) राजीव गांधी

- 10) — हा भारतातील सर्वात जुना पक्ष होय.
 अ) राष्ट्रीय काँग्रेस पक्ष ब) मुस्लिम लीग
 क) हिंदू महसभा ड) स्वतंत्र मजूर पक्ष
- 11) निवडणूक आचारसंहिता प्रथम — साली तयार करण्यात आले.
 अ) 1975 ब) 1977
 क) 1979 ड) 1980
- 12) — व्या घटनादुरुस्तीने मतदारांच्या वयाची अट 21 वर्षे वरून 18 वर्षे करण्यात आली.
 अ) 42 वी घटनादुरुस्ती ब) 45 वी घटनादुरुस्ती
 क) 44 वी घटनादुरुस्ती ड) 61 वी घटनादुरुस्ती
- 13) 1967 साली — राज्यात बिगर काँग्रेस सरकारे स्थापन झाले.
 अ) 10 ब) 8
 क) 12 ड) 11
- 14) 1985 साली — वी घटनादुरुस्तीने पक्षांतरबंदी कायदा संमत करण्यात आला.
 अ) 42 वी ब) 44 वी
 क) 55 वी ड) 52 वी
- 15) इंद्रजित गुप्ता समिती — साली स्थापन करण्यात आली.
 अ) 1997 ब) 1998
 क) 1995 ड) 1996
- 16) महाराष्ट्रातील लोकसभा सदस्य — आहे.
 अ) 19 ब) 40
 क) 45 ड) 48

प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

16

- 1) 1935 चा प्रशासकीय कायदा
- 2) राजकीय गुन्हेगारीकरण
- 3) निवडणूक आचार संहिता
- 4) निर्वाचन आयोगाचे स्वातंत्र्य
- 5) जनता पक्षाची माहिती स्पष्ट करा.
- 6) ईव्हीएम म्हणजे काय?

प्र.3 दिलेल्या प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

16

- 1) 1919 च्या मॉटेग्यू चेम्सफोर्ड कायद्यातील तरतूदी स्पष्ट करा.
- 2) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील निवडणूक प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- 3) मुख्य निवडणूक आयुक्त टी. एन. शेषन
- 4) मध्यावधी निवडणुकांची चर्चा करा.

प्र.4 दीर्घोत्तर प्रश्नांची उत्तरे लिहा.(कोणताही एक)

16

- 1) निवडणुकीत मतदारांच्या वर्तनावर प्रभाव पडणारे घटक स्पष्ट करा.
- 2) 2014 सालच्या सार्वत्रिक लोकसभा निवडणुकीचे चर्चा करा.

प्र.5 भारतीय निर्वाचन आयोगाची रचना सांगून त्यांचे अधिकार व कार्य स्पष्ट करा.

16

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - II) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Electoral Politics in India (MA02204)**

Day & Date: Thursday, 27-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions.

16

- 1) India has a _____ Party System.
 - a) One Party System
 - b) Multiple Party System
 - c) Two Party System
 - d) Three Party System
- 2) India's First Loksabha Election was held in _____.
 - a) 1950
 - b) 1951
 - c) 1952
 - d) 1949
- 3) According to the India Act of _____ the Governor General was elected as the head of the Central Executive.
 - a) 1909
 - b) 1919
 - c) 1935
 - d) 1947
- 4) _____ Act system was adopted in the system of Diarchy under this Act.
 - a) 1909 Act
 - b) 1919 Act
 - c) 1935 Act
 - d) 1947 Act
- 5) Article of the constitution of India provides for the Election Commission.
 - a) 124
 - b) 214
 - c) 243
 - d) 324
- 6) The Chief Commissioner of the Election Commission of India is appointed by the _____.
 - a) President
 - b) Prime Minister
 - c) Chief Justice
 - d) Speaker of the Loksabha
- 7) _____ was the first Chief Election Commissioner of India.
 - a) T. N. Seshan
 - b) Sukumar Sen
 - c) B. B. Tandon
 - d) R. K. Trivedi.
- 8) The Present Chief Election Commissioner is _____.
 - a) Rajiv Kumar
 - b) Amit Shah
 - c) Nirmala Sitaraman
 - d) Kiran Rijju
- 9) The 20 point program was announced by Prime Minister _____.
 - a) Pandit Nehru
 - b) Lal Bahadur Shastri
 - c) Indira Gandhi
 - d) Rajiv Gandhi
- 10) _____ is the oldest party in India.
 - a) National Congress Party
 - b) Muslim League
 - c) Hindu Mahasabha
 - d) Independent Labor Party

- 10) बुद्धिस्ट फिलॉसॉफी मध्ये ---- यास महत्व आहे
 अ) क्रांति ब) सत्य
 क) अहिंसा ड) यापैकी नाही
- 11) राज्याचा सप्ताग सिद्धांत ---- याने मांडला
 अ) मनू ब) शुक्राचार्य
 क) आर्य चाणक्य ड) यापैकी नाही
- 12) प्राचीन प्रजासत्ताकचा उल्लेख ---- मध्ये येतो
 अ) रामायण ब) महाभारत
 क) मनूस्मृति ड) यापैकी नाही
- 13) यथा राजा तथा प्रजा ---- म्हटले आहे
 अ) मनू ब) शुक्राचार्य
 क) आर्य चाणक्य ड) यापैकी नाही
- 14) आर्य चाणक्य ---- राज्याचा आमात्य होता
 अ) मौर्य ब) गुप्त
 क) सातवाहन ड) यापैकी नाही
- 15) खालील पैकी ---- वेद नाही
 अ) ऋग्वेद ब) सामवेद
 क) यजुर्वेद ड) रामायण
- 16) वेदकाळात ---- ला महत्व प्राप्त झाले होते
 अ) मंत्र ब) यंत्र
 क) होमहवन ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालील टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

16

- अ) कामंदकीय नीती थोडक्यात लिहा
 ब) शुक्रनीती प्रशासन माहिती द्या
 क) शांतिपर्व मधील प्रशासन
 ड) गणराज्याचे प्रकार
 इ) सभा
 ई) समिती

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (4 पैकी कोणत्याही 2)

16

- अ) बुद्धीष्ठ संप्रदायांची चर्चा करा.
 ब) 'सभा व समिती' या वैदिक जन प्रतिनीधी मंडळांच्या कार्याचे वर्णन करा.
 क) 'राजेशाहीचे स्वरूप' या विषयावर निबंध लिहा.
 ड) प्राचिन भारतीय वेदांमधील राजकीय तत्वाचे परीक्षण करा.

- प्र.4 खालील प्रश्नाची उत्तरे लिहा (2 पैकी कोणत्याही 1) 16
प्राचीन भारतातील मंत्रीमंडळाची महत्त्वपूर्ण कार्ये कोणती होती?
किंवा
कौटिल्याच्या मंडल सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा 16
कौटिल्याच्या साप्तांग सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा

Seat
No.

**M.A. (Political Science) (Semester - II) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023**

Ancient Indian Political Thought (MA02205)

Day & Date: Thursday, 27-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternatives from the options.

16

- 1) The concept of administrator is not very new this system has been in existence since time immemorial.
 - a) Ancient
 - b) Medieval
 - c) Historical
 - d) None of these
- 2) Administration is found in Kautilya's _____ book
 - a) History
 - b) Economics
 - c) Political Science
 - d) Geography
- 3) In the Vedic period, sabhas and _____ functioned to advise the king
 - a) Committee
 - b) System
 - c) Minister
 - d) is not among these
- 4) According to Shukraneti, the king is the state of the tree
 - a) Branches
 - b) Original
 - c) Fruit
 - d) None of these
- 5) In Manusmriti's _____ chapter, information about the Mantri Mandal is given
 - a) 3 Raja
 - b) 5th
 - c) 7th
 - d) None of these
- 6) Among Brahmins _____ was the tax collector
 - a) Judge
 - b) Bhagadrik
 - c) Sutasarathi
 - d) None of these
- 7) Jinsen Acharya wrote _____ treatise.
 - a) Purana
 - b) Padma Purana
 - c) Mahapurana
 - d) Shastra
- 8) Shantiparva _____ is the layout of the book
 - a) Ramayana
 - b) Mahabharata
 - c) Sukraneeti
 - d) None of these
- 9) Mandal Siddhanta _____ propounded by
 - a) Manu
 - b) Shukracharya
 - c) Arya Chanakya
 - d) None of these
- 10) In Buddhist philosophy _____ it is important
 - a) Revolution
 - b) Truth
 - c) Ahimsa
 - d) is not among these
- 11) Saptaga theory of state was propounded by _____
 - a) Manu
 - b) Shukracharya
 - c) Arya Chanakya
 - d) None of these

- प्र.3 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 16**
- 1) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचे महत्त्व लिहा.
 - 2) आदर्शवादी सिध्दांत स्पष्ट करा.
 - 3) खाजगीकरण व जागतिकीकरणासंबंधी माहिती लिहा.
 - 4) सामूहिक सुरक्षा व संकल्पना लिहा.
- प्र.4 दिर्घोत्तरी उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 16**
- 1) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा अर्थ सांगून व्याप्ती लिहा.
किंवा
 - 2) खेळ सिध्दांत सविस्तर लिहा.
- प्र.5 दिर्घोत्तरी उत्तरे लिहा. 16**
- राष्ट्रसत्तेचे घटक सविस्तर लिहा.

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - III) (New) (CBCS)
Examination: March/April-2023
International Relations (MA02301)**

Day & Date: Monday, 10-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions.

16

- 1) Who argued that international relations study changing relations between nations at different levels?
 - a) Morgenthau
 - b) Frankel
 - c) Schleicher
 - d) Palmer and Perkins
- 2) In international politics _____ was a decade influenced by idealism.
 - a) 1960 to 1970
 - b) 1950 to 1960
 - c) 1980 to 1990
 - d) 1920 to 1930
- 3) In his book _____, published in 1948 by Hans Morgenthau, he laid out six basic principles of a realistic approach.
 - a) Systems and Processes in International Politics
 - b) The Study of Bar
 - c) Politics Among Nations
 - d) None of these
- 4) In 1944 _____ he played the game theory of economic sector in.
 - a) Newman and Morgenthau
 - b) Shubic and Carl Dwight
 - c) Leibniz and Edgeworth
 - d) Newman and Morgenthau
- 5) Game theory in international politics _____ presented.
 - a) Newman and Morgenthau
 - b) Shubic and Carl Dwight
 - c) Leibniz and Edgeworth
 - d) Newman and Morgenthau
- 6) What is the theory that supports that nations should adhere to moral principles in international politics by curbing traditional power politics?
 - a) Marxist theory
 - b) Realist theory
 - c) Idealistic theory
 - d) Systemic theory
- 7) What is the principle of game theory?
 - a) Conflict
 - b) Getting information
 - c) Tactics
 - d) All of the above
- 8) Who has defined national power as the ability of a nation to influence the behavior of other nations?
 - a) Pedelford and Lincoln
 - b) Organsky
 - c) Hartman
 - d) None of these

- 9) Which of the following is a feature of national power?
 - a) National power is both a means and an end
 - b) Ability to pursue national interests
 - c) National power is the dynamic concept
 - d) All of the above
- 10) Which of the following are the main forms of national power?
 - a) Physical power
 - b) Economic power
 - c) Mental power
 - d) All of the above
- 11) This element of national power _____ is a stable element.
 - a) Geographical
 - b) Population
 - c) Technology
 - d) All of the above
- 12) The natural resources of a nation include _____.
 - a) Mineral resources
 - b) Agricultural product
 - c) A and B
 - d) None of these
- 13) _____ is an intangible element of national power.
 - a) Geography
 - b) Climate
 - c) Location
 - d) Thought system
- 14) To whom is the principle that an attack on one state shall be treated as an attack on all states?
 - a) Collective security
 - b) Security of one
 - c) Safety of one
 - d) None of these
- 15) Collective security action is _____ the threat limited to destruction?
 - a) War
 - b) Aggression
 - c) A and B
 - d) None of these
- 16) The concept of collective security _____ it started in a decade.
 - a) 1920
 - b) 1930
 - c) 1940
 - d) None of these

Q.2 Write short answer. (Any Four)

16

- a) Write two definitions of International Relations.
- b) Write down Realistic Theory Information.
- c) Write the concept of Balance of Power.
- d) Write briefly the Nature of International Relations.
- e) Write information about the Balance of Terror.
- f) Write the concept of National Interest.

Q.3 Answer the following question. (Any Two)

16

- a) Write down the importance of International Relations.
- b) Explain the Idealistic Theory.
- c) Write information about Privatization and Globalization.
- d) Write down the Concept of Collective Security.

Q.4 Answer the following question in detail. (Any One)

16

What does it mean for International Relations?

OR

Write Game Theory in detail.

Q.5 Answer the following question in detail.

16

Write down the elements of National Power in detail.

- प्र.4 खालीलपैकी प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) 16
संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीवर निबंध लिहा.
विधान सभेची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.
- प्र.5 सविस्तर उत्तर लिहा. 16
महाराष्ट्रातील आघाडी सरकार – चर्चा करा.

Seat No.	
----------	--

Set P

**M.A. (Political Science) (Semester - III) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023**

Government & Politics of Maharashtra (MA02302)

Day & Date: Tuesday, 11-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions.

16

- 1) Which Linguistic state was attached to Marathi speaking people in the bilingual state?
 - a) Telugu
 - b) Kannada
 - c) Gujrathi
 - d) Konkani
- 2) _____ was the Centre of Sanyukta Maharashtra Movement.
 - a) Bombay
 - b) Pune
 - c) Aurangabad
 - d) None of these
- 3) The two houses legislative Assembly and legislative council together are called as _____ of Maharashtra.
 - a) Executive
 - b) Legislature
 - c) Ministry
 - d) Lok Mandal
- 4) _____ is the lower house of Maharashtra legislature.
 - a) Legislative Assembly
 - b) Legislative council
 - c) Panchayat
 - d) District council
- 5) There are _____ member in legislative Assembly.
 - a) 78
 - b) 250
 - c) 543
 - d) 288
- 6) _____ is the chief Minister of Maharashtra.
 - a) Ashok Chavan
 - b) Sushil kumar shinde
 - c) Eknath shinde
 - d) Prutviraj Chavan
- 7) Lobby is the important pressure group in Maharashtra politics?
 - a) Sugar
 - b) Liquor
 - c) Language
 - d) Education
- 8) The winter session of Maharashtra Legislative is conducted at _____.
 - a) Akola
 - b) Nagpur
 - c) Mumbai
 - d) Pune
- 9) The state of Maharashtra is established on _____.
 - a) 1st may 1960
 - b) 26th January 1960
 - c) 15th August 1960
 - d) 1 May 1956
- 10) Which is India's economic capital?
 - a) Kolkata
 - b) Delhi
 - c) Mumbai
 - d) Chennai

- प्र.4** खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **16**
संशोधन आराखड्याचा अर्थ आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
किंवा
गृहितकाचे प्रमुख स्रोत कोणते आहेत?
- प्र.5** अहवाल लेखन सविस्तर विशद करा. **16**

Seat No.	
----------	--

M.A. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
POLITICAL SCIENCE
Research Methodology (MA02303)

Day & Date: Wednesday, 12-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple choice question.

16

- 1) _____ guides to researcher for research.
 - a) Research design
 - b) Interpretation
 - c) Concepts
 - d) Hypothesis
- 2) _____ means viewing the fact.
 - a) Prediction
 - b) Observation
 - c) Sampling
 - d) Interview
- 3) Document are the sources of data in _____ research.
 - a) Clinical
 - b) Historical
 - c) Qualitative
 - d) Exploratory
- 4) Theory refers to the relationship between _____.
 - a) Search
 - b) Facts
 - c) Research
 - d) Hypothesis
- 5) Which is the first step of scientific method?
 - a) Data collection
 - b) Report writing
 - c) Hypothesis
 - d) Formulation of problem
- 6) Describe research is undertaken mainly when we _____ study.
 - a) Social problem
 - b) Theory
 - c) Hypothesis
 - d) None of these
- 7) Social research is helpful in _____.
 - a) Social Control
 - b) Social Welfare
 - c) Social Progress
 - d) All the above
- 8) Which of the following is one of the sources of hypothesis?
 - a) Social planning
 - b) Fact
 - c) Personal experience
 - d) Clarity
- 9) Clarity of thought is the essential quality of a _____.
 - a) Researcher
 - b) Professor
 - c) Teacher
 - d) Research
- 10) _____ is a preposition to be tested.
 - a) Conclusion
 - b) Problem
 - c) Hypothesis
 - d) Theory
- 11) Interview is basically a process of _____.
 - a) Social Interaction
 - b) Group Interaction
 - c) Cultural Interaction
 - d) None of these

- 10) सेंट ऑगस्टीनचा विचारावर ---- चा प्रभाव आहे.
 अ) वर्ग ब) वंश
 क) धर्म ड) निसर्ग
- 11) हेगेल हा विचारवंत ---- आहे.
 अ) ग्रीक ब) जर्मन
 क) इंग्लिश ड) फ्रान्स
- 12) ---- याला राज्यशास्त्राचा जनक म्हणतात.
 अ) प्लेटो ब) मॅकियाव्हेली
 क) रूसो ड) अॅरिस्टॉटल
- 13) प्लेटोने ---- हा ग्रंथ लिहिला आहे.
 अ) पॉलिटिक्स ब) इकॉनॉमी
 क) रिपब्लिक ड) लेविएथन
- 14) थॉमस हॉब्सच्या सामाजिक करारात ---- सार्वभौम सत्तेचा पुरस्कार केला.
 अ) नियंत्रित ब) अनियंत्रित
 क) नियमित ड) सर्वोच्च
- 15) न्यायाचे प्रतिक म्हणजेच ---- राज्य होय.
 अ) कायद्याचे ब) न्यायाचे
 क) आदर्श ड) स्वतंत्र
- 16) अॅरिस्टॉटल हा ---- चा शिष्य होय.
 अ) प्लेटो ब) हॉब्स
 क) लॉक ड) मॅकियाव्हेली

प्र.2 खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

16

- 1) रूसोची सामुहिक ईहा.
- 2) जॉन लॉकची सामाजिक कराराची संकल्पना
- 3) अॅक्विनॉसने केलेले कायद्याचे वर्गीकरण
- 4) प्लेटोची तत्वज्ञ राजाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- 5) टी. एच. ग्रीनचा राज्याचा सिध्दांत
- 6) अॅरिस्टॉटलचे राज्याचे वर्गीकरण स्पष्ट करा?

प्र.3 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

16

- 1) हेगेलचा आदर्शवाद
- 2) अॅरिस्टॉटलचे नागरिकत्वासंबंधी विचार
- 3) प्लेटोची न्यायाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- 4) रूसोचे मानवी स्वभावविषयीचे विचार

प्र.4 दिर्घोत्तरी प्रश्न. (कोणताही एक)

16

- 1) हेगेलची द्वंद्वविकासाची प्रक्रिया सांगा.
 किंवा
- 2) अॅरिस्टॉटलचे क्रांतिविषयक विचार स्पष्ट करा.

प्र.5 दिर्घोत्तरी प्रश्न.

16

प्लेटोची आदर्शराज्याची संकल्पना स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

M.A. (Political Science) (Semester - III) (New) (CBCS)
Examination: March/April-2023
Western Political Thought (MA02304)

Day & Date: Thursday, 13-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions.

16

- 1) John Locke is _____ thinker.
 - a) French
 - b) British
 - c) German
 - d) Spanish
- 2) Aristotle written by _____ Greek state constitution.
 - a) 185
 - b) 180
 - c) 158
 - d) 105
- 3) Hobbes has explained his concept of not religious state in his _____ book.
 - a) Device
 - b) The Prince
 - c) Leviathan
 - d) Decorpore
- 4) _____ was Plato's teacher.
 - a) Socratice
 - b) Aristotle
 - c) Hobbes
 - d) Locke
- 5) _____ propounded the 'Summa Theologica'?
 - a) Augustine
 - b) Aquinas
 - c) Padua
 - d) Green
- 6) The 'City of God' is the wrote _____
 - a) Aquinas
 - b) Austin
 - c) Montesquieu
 - d) St. Augustine
- 7) 'General will' means _____.
 - a) Actual will
 - b) Majority will
 - c) Real will
 - d) Sum of total will
- 8) Green was _____ thinkers.
 - a) German
 - b) British
 - c) Italian
 - d) None of these
- 9) Who said 'Man is Noble savage'?
 - a) Locke
 - b) Rousseau
 - c) T.H. Green
 - d) None of these
- 10) St. Augustine was influenced by _____.
 - a) Class
 - b) Race
 - c) Religion
 - d) Nature
- 11) Hegel was _____ thinker.
 - a) Greek
 - b) German
 - c) English
 - d) France

- 12) _____ considered as father of political science.
a) Plato
b) Machiavelli
c) Rousseau
d) Aristotle
- 13) Plato wrote _____.
a) Politics
b) Economy
c) Republic
d) Leviathan
- 14) Thomas Hobbes social-contract in _____ used authority.
a) Control
b) uncontrol
c) Regular
d) Topmost
- 15) Model of Justice means _____ state.
a) Law
b) Justice
c) Ideal
d) Independent
- 16) Aristotle is a student of _____.
a) Plato
b) Hobbes
c) Locke
d) Machiavelli

Q.2 Write short answer. (any 4 out of 6) 16

- a) Rousseau's concept of 'General will'
- b) John Lock's concept of social contract
- c) Thomas Aquinas Theory of Law, classification
- d) Explain Plato's concept of philosopher king.
- e) T.H Green's theory of state
- f) Aristotle's classification of state

Q.3 Answer the following question. (any 2 out of 4) 16

- a) Hegel's Idealism
- b) Aristotle's view on citizenship
- c) Explain Plato's concept of justice.
- d) Rousseau's opinion about human beings

Q.4 Answer the following question in detail. (any 1 out of 2) 16

State Hegel process of Dialectical Method.

OR

Explain to the Aristotle's thought on Revolution.

Q.5 Answer the following question in detail. 16

Explain Plato's concept of 'Ideal State'?

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (Political Science) (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Indian Foreign Policy (MA02401)**

Day & Date: Monday, 10-07-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

16

- 1) 'परराष्ट्र धोरण म्हणजे राज्यसत्तेने आपल्या क्षेत्राबाहेरील परिस्थितीला प्रभावित करण्यासाठी केलेल्या कृतीचा क्रम होय' अशी कोणी व्याख्या केली आहे?
अ) प्रो. चार्ल्स बर्टन मार्शल ब) सेसिक क्रॅब
क) श्लेश्चर ड) नॉर्मन हिल
- 2) परराष्ट्र धोरणाची साधने कोणती आहेत?
अ) राजनय ब) प्रचार
क) आर्थिक ड) वरील सर्व
- 3) परराष्ट्र धोरण प्रस्थापित करण्याचे सर्वात महत्त्वाचे साधन म्हणून हेन्स मार्गेन्थो याने ——— याला अग्रक्रम दिला होता.
अ) प्रचार ब) आर्थिक
क) राजनय ड) वरील सर्व
- 4) परराष्ट्र धोरणाची कोणती उद्दिष्टे असतात?
अ) राष्ट्रीय सत्तेची वृद्धी ब) प्रभाव क्षेत्र निर्माण करणे
क) आंतरराष्ट्रीय शांतता ड) वरील सर्व
- 5) विचारधारा व लोकमत हे परराष्ट्र धोरणाचे निर्धारक घटक आहेत का?
अ) नाहीत ब) आहेत
क) सांगता येत नाही ड) अर्ध सत्य
- 6) ——— येथे भरलेली आफ्रिका-आशिया नवोदित राष्ट्रांची परिषद हा अलिप्ततावादाचा पाया मानला जातो.
अ) हवाना ब) लुसाका
क) कैरो ड) बांडुंग
- 7) अलिप्ततावादी चळवळ निर्माण करण्याकामी कोणाची भूमिका महत्त्वाची होती?
अ) पंडित नेहरू ब) नासेर आराफत
क) टिटो ड) वरील सर्व
- 8) अलिप्ततावादाची मुलतत्वे कोणती आहेत?
अ) वसाहतवादाला विरोध ब) शांततेची आवश्यकता
क) लष्करी गटात सहभागी न होणे ड) वरील सर्व
- 9) रॅडक्लिफ लाईन कोणत्या देशादरम्यान आहे?
अ) भारत-बांग्लादेश ब) भारत-श्रीलंका
क) भारत-पाक ड) भारत-चीन

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023
Indian Foreign Policy (MA02401)**

Day & Date: Monday, 10-07-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions.

16

- 1) Who defined 'Foreign policy as the course of action taken by a state to influence conditions outside its territory'?
a) Prof. Charles Burton Marshall b) Cessick Crabb
c) Schlescher d) Norman Hill
- 2) What are the instruments of foreign policy?
a) Diplomacy b) Propaganda
c) Economic d) All of the above
- 3) Hans Margentho prioritized _____ as the most important tool for establishing foreign policy.
a) Propaganda b) Economic
c) Diplomacy d) All of the above
- 4) What are the objectives of foreign policy?
a) Increase in national power b) Creation of sphere of influence
c) International peace d) All of the above
- 5) Are ideology and public opinion the determining factor of foreign policy?
a) No b) Yes
c) Can't tell d) Half truth
- 6) _____ The conference of the newly formed Africa-Asia Nation is considered to be the foundation of non-alignment.
a) Havana b) Lusaka
c) Cairo d) Bandun
- 7) Whose role was important in creating the non-aligned movement?
a) Pandit Nehru b) Nasser Arafat
c) Tito d) All of the above
- 8) What are the principles of non-alignment?
a) Opposition to colonialism
b) Need for peace
c) Non-participation in military groups
d) All of the above
- 9) Radclip Line is between which countries?
a) India-Bangladesh b) India-Sri Lanka
c) India-Pak d) India-Chayana
- 10) Indo-China war took place in _____?
a) 1971 b) 1975
c) 1962 d) 1965

- 9) स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणूकीचे नियोजन कोणा मार्फत होते?
 अ) भारतीय निवडणूक आयोग ब) राज्य निवडणूक आयोग
 क) जिल्हाधिकारी ड) राज्यपाल
- 10) जिल्हा परिषदेच्या प्रशासकीय प्रमुखाचे नाव काय आहे?
 अ) मुख्य कार्यकारी अधिकारी ब) आयुक्त
 क) गट विकास अधिकारी ड) जिल्हाधिकारी
- 11) पंचायत समितीची सर्वसाधारण सभा कोणाच्या अध्यक्षते खाली भरविली जाते?
 अ) जि.प. अध्यक्ष ब) पंचायत समिती सभापती
 क) गट विकास अधिकारी ड) तहसिलदार
- 12) सध्या महाराष्ट्राचे किती महानगरपालिका आहेत?
 अ) 55 ब) 29
 क) 25 ड) 27
- 13) महानगरपालिकेची ——— ही समिती सर्वात महत्त्वाची असते.
 अ) अर्थ व बांधकाम समिती ब) परिवहन समिती
 क) पाणी पुरवठा समिती ड) स्थायी समिती
- 14) नगरपरिषदेचे प्रमुख पदाधिकारी कोण असतात?
 अ) महापौर ब) उपमहापौर
 क) नगराध्यक्ष ड) उप नगराध्यक्ष
- 15) स्थानिक स्वराज्य संस्थेत महिलांना किती टक्के राखीव जागा असतात?
 अ) 33 टक्के ब) 50 टक्के
 क) 27 टक्के ड) यापैकी नाही
- 16) ——— साली स्थानिक स्वराज्य संस्थांना घटनात्मक दर्जा मिळाला.
 अ) 1950 ब) 1960
 क) 1992 ड) 1909

प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

16

- 1) जिल्हा परिषद अध्यक्षाची पात्रता लिहा?
- 2) ग्रामपंचायत सदस्याची पात्रता लिहा?
- 3) नगराध्यक्षाची कामे लिहा?
- 4) 73 वी घटनादुरुस्ती थोडक्यात लिहा?
- 5) 74 वी घटनादुरुस्तीसंबंधी माहिती लिहा?
- 6) वंसतराव नाईक समितीच्या शिफारशी लिहा?

प्र.3 टीपा लिहा (कोणतेही दोन)

16

- 1) बळवंतराय मेहता समितीच्या शिफारशी लिहा?
- 2) महापौर यांचे अधिकार लिहा?
- 3) ग्रामपंचायतीची कामे लिहा?
- 4) महानगरपालिकेची कामे लिहा?

प्र.4 दीर्घोत्तरी उत्तरे लिहा.

16

1) स्थानिक स्वराज्य संस्थेची वैशिष्ट्ये लिहा?

किंवा

2) जिल्हा परिषदेची रचना, अधिकार व कामे स्पष्ट करा?

प्र.5 दीर्घोत्तरी उत्तरे लिहा.

नगरपरिषदेची रचना, अधिकार व कामे सविस्तर लिहा?

16

- 9) मुक्त समाजाची संकल्पना कोणी मांडली?
 अ) कार्ल पापर
 क) जॉन रॉल्स
 ब) इसाह बर्लिन
 ड) यापैकी नाही
- 10) ग्रामसी चे पुस्तक कोणते?
 अ) द ओपन सोसायटी
 क) ओपन बुक
 ब) तुरुंगातील टिपा
 ड) पोलिटिकल इकॉनॉमी
- 11) 'सहिष्णतेमुळे असहिष्णुता अस्तंगत झाली पाहिजे, असे कोणी म्हटले आहे?
 अ) कार्ल पापर
 क) जॉन रॉल्स
 ब) इसाह बर्लिन
 ड) माओ
- 12) जे. एस. मिलने लोकशाहीतील कोणते दोष स्पष्ट केले?
 अ) अडाणी, अशिक्षित लोक
 क) सत्तेची अभिलाषा
 ब) वर्गभेद, जातीभेद, वंशभेद
 ड) वरील सर्व
- 13) खालीलपैकी कोणता सिध्दांत मार्क्सवादी नाही?
 अ) अतिरिक्त मूल्यांचा सिध्दांत
 क) कल्याणकारी राज्याचा सिध्दांत
 ब) वर्ग संघर्षाचा सिध्दांत
 ड) यापैकी नाही
- 14) कोणत्या पक्षाला लेनिनने सेनाप्रमुख म्हटले आहे?
 अ) मजूर
 क) साम्यवादी
 ब) काँग्रेस
 ड) शेतकरी
- 15) 'द ओपन सोसायटी' हे पुस्तक कोणाचे आहे?
 अ) कार्ल पापर
 क) इसाह बर्लिन
 ब) जॉन रॉल्स
 ड) माओ
- 16) प्रतिनिधी शासनासंबंधीची संकल्पना कोणी मांडली?
 अ) बेंथॅम
 क) जे. एस. मिल
 ब) कार्ल मार्क्स
 ड) माओ

प्र.2 खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

16

- 1) जे. एस. मिलने सांगितलेले लोकशाहीचे दोष कोणते?
- 2) विरोधविकासवाद म्हणजे काय?
- 3) बेंथॅमचा उपयुक्तवावाद म्हणजे काय?
- 4) माओचे राजकीय विचार सांगा.
- 5) क्रिटिकल सिध्दांत म्हणजे काय?
- 6) मुक्त समाजाची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

16

- 1) लेनिनचे राजकीय विचार स्पष्ट करा.
- 2) नव्या डाव्या चळवळीचे मूल्यमापन करा.
- 3) नव —मार्क्सवादाचे स्वरूप सांगा.
- 4) इसाह बर्लिनचे राजकीय विचार सांगून त्याचे मूल्यमापन करा.

- प्र.4 सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) 16**
- 1) जॉन रॉल्सच्या न्याय सिध्दांताचे मूल्यमापन करा.
 - 2) कार्ल मार्क्सच्या अतिरिक्त मूल्य सिध्दांताचे टीकात्मक परीक्षण करा.
- प्र.5 व्यक्ती स्वातंत्र्य विषयीचे जे. एस. मिल चे विचार स्पष्ट करा. 16**

Seat No.	
----------	--

M.A. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
POLITICAL SCIENCE
Western Political Thinkers (MA02404)

Day & Date: Friday, 14-07-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple choice questions.

16

- 1) Who said that the state is an instrument of exploitation?
 - a) Karl Marx
 - b) Hegel
 - c) Plato
 - d) John Locke
- 2) Who introduced the concept of maximum welfare of maximum number of people?
 - a) Thomas Hobbes
 - b) J.S. Mill
 - c) Karl Marx
 - d) John Locke
- 3) Who among the following is known as a liberal thinker?
 - a) Karl Marx
 - b) Lenin
 - c) Hegel
 - d) Bentham
- 4) Which concept was introduced by Habermas?
 - a) Public Sector
 - b) Cultural Revolution
 - c) Classical Socialism
 - d) None of these
- 5) Who is considered the pioneer of New Left Movement?
 - a) Herbert Marcuse
 - b) Mao
 - c) Gramsci
 - d) Habermas
- 6) How many aspects of positive liberty have been mentioned by Isaiah Berlin?
 - a) 5
 - b) 3
 - c) 4
 - d) 2
- 7) In which book John Rawls presented his theory of justice?
 - a) Theory of justice
 - b) Utilitarian
 - c) Concerning justice
 - d) None of these
- 8) Which thinker proposed Marxist ideas suitable to the situation of China?
 - a) Mao
 - b) Karl Marx
 - c) Lenin
 - d) Stalin
- 9) Who introduced the concept of free society?
 - a) Karl Popper
 - b) Isaiah Berlin
 - c) John Rawls
 - d) None of these
- 10) Which is Gramsci's book?
 - a) The Open Society
 - b) Prison Notes
 - c) Open Book
 - d) Political Economy
- 11) Who has said that 'tolerance should lead to intolerance'?
 - a) Karl Popper
 - b) Isaiah Berlin
 - c) John Rawls
 - d) Mao

- 12) What defects in democracy did JS Mill explain?
a) Rustic, uneducated people
b) Class discrimination, caste discrimination, caste discrimination
c) Lust for power
d) All of the above
- 13) Which of the following is not a Marxist theory?
a) Theory of Surplus Values b) Theory of Class Struggle
c) Theory of Welfare State d) None of these
- 14) Which party has Lenin called the army chief?
a) Labor b) Congress
c) Communist d) Farmers
- 15) Whose book is 'The Open Society'?'
a) Karl Popper b) John Rawls
c) Isaiah Berlin d) Mao
- 16) Who introduced the concept of representative government?
a) Bentham b) Karl Marx
c) J.S. Mill d) Mao

Q.2 Write short answers. (any 4 out of 6) 16

- a) What are the defects of democracy mentioned by J.S. Mill?
b) What is Dialectical Method?
c) What is Bentham's utilitarianism?
d) State the political views of Mao.
e) What is critical theory?
f) Explain the concept of free society.

Q.3 Answer the following question. (any 2 out of 4) 16

- a) Explain the political views of Lenin.
b) Evaluate the New Left Movement.
c) State the nature of Neo-Marxism.
d) Evaluate the political views of Isaiah Berlin.

Q.4 Answer the following question in detail. (any 1 out of 2) 16

- a) Evaluate John Rawls' Theory of Justice.
b) Critically examine Karl Marx's theory of surplus value.

Q.5 Answer the following question in detail. 16

Explain J.S. Mill's views on individual liberty.

- 9) पातळ आणि कंठ राज्यात राजा ---- होता.
 अ) नियंत्रित ब) जुलमी
 क) अनियंत्रित ड) यापैकी नाही
- 10) मालव गणराज्यात ---- कडे प्रशासन होते.
 अ) राज्यसभा ब) शिष्टसभा
 क) महासभा ड) यापैकी नाही
- 11) प्रा जयस्वाल यांनी ---- ग्रंथ लिहला आहे.
 अ) हिंदू पोलिटी ब) हिंदू इकॉनॉमिक
 क) हिंदू हिस्ट्री ड) यापैकी नाही
- 12) ऋग्वेद काळात राजाला ---- म्हटले जाई.
 अ) नृप ब) गोप
 क) राजा ड) यापैकी नाही
- 13) वेदकालीन न्यायाधीशाना ---- म्हणत.
 अ) न्यायाधीश ब) प्राश्निक
 क) मंत्री ड) वकील
- 14) उत्तर वेदकाळात ---- प्रशासन व्यवस्था होती.
 अ) लोकशाही ब) राजशाही
 क) साम्यवादी ड) हुकुमशाही
- 15) उत्तर वेदकाळात ---- संस्थेला महत्व प्राप्त झाले.
 अ) जनपद ब) लोकपद
 क) राजा ड) मंत्री
- 16) महाभारतातील ----पर्वात प्राशासन याविषयी माहिती येते.
 अ) लोकपर्व ब) शांतिपर्व
 क) युध्दपर्व ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

16

- 1) सभा समिती
- 2) शुक्रनीती मधील मंत्रिमंडळ
- 3) राजा दशरथाचे मंत्रिमंडळ
- 4) वैदिक कालीन प्रशासनाची तत्वे
- 5) मनुस्मृती मधील प्रशासन
- 6) उत्तर वेदकालीन प्रशासन

प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

16

- 1) मार्यकालीन महसूल पध्दती
- 2) गुप्त कालीन मध्यवर्ती प्रशासन
- 3) रामायणकालीन न्यायव्यवस्था
- 4) महाभारतकालीन महसूल

- प्र.4** सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) 16
- 1) गुप्त कालीन प्रशासन पध्दती
 - 2) मौर्यकालीन प्रशासन पध्दती
- प्र.5** गुप्तकालीन लष्करी प्रशासन याविषयी सविस्तर माहिती लिहा. 16

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Political Science) (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination:
March/April-2023**

Ancient Indian Administrative System (MA02405)

Day & Date: Friday, 14-07-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Rewrite the statements by choosing the correct option.

16

- 1) The concept administration is not very new this system has been in existence since time immemorial.
 - a) Ancient
 - b) Medieval
 - c) Historical
 - d) None of these
- 2) During the Vedic period, sabhas and _____ functioned to advise the king.
 - a) Committee
 - b) System
 - c) Minister
 - d) is not among these
- 3) Among the Brahmins _____ was the tax collector.
 - a) Judge
 - b) Bhagadrik
 - c) Sutasarathi
 - d) None of these
- 4) There Was a minister in cabinet of king Dasharatha.
 - a) 8
 - b) 12
 - c) 16
 - d) None of these
- 5) According to Sukraneeti, the king is the state of the tree.
 - a) Branches
 - b) Original
 - c) Fruit
 - d) None of these
- 6) The Mantri Mandal information is found in the _____ chapter of Manusmriti.
 - a) 3
 - b) 5
 - c) 7
 - d) None of these
- 7) Information about administration is found in Kautilya's book.
 - a) History
 - b) Economics
 - c) Political Science
 - d) Geography
- 8) Jinsen Acharya wrote _____ book.
 - a) Purana
 - b) Padma Purana
 - c) Mahapurana
 - d) Shastra
- 9) In a thin and narrow kingdom, the king was _____.
 - a) Controlled
 - b) Padma Purana
 - c) Mahapurana
 - d) Shastra
- 10) The Republic of Malava was administered by _____.
 - a) Rajya Sabha
 - b) Sishtha Sabha
 - c) General Assembly
 - d) None of these
- 11) Prof. Jaiswal has written a book _____.
 - a) Hindu Polity
 - b) Hindu Economic
 - c) Hindu History
 - d) none of these

Seat
No.

Set P

M.A. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
POLITICAL SCIENCE
Indian Federalism (MA02406)

Day & Date: Sunday, 16-07-2022
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

16

- 1) — हे संघराज्यात्मक व्यवस्थेचे वैशिष्ट्ये नाही.
 अ) दुहेरी शासन
 ब) दुहेरी नागरिकत्व
 क) सर्वोच्च न्यायालय
 ड) एकच शासन
- 2) — या देशात एकात्म शासन पध्दती आहे.
 अ) अमेरिका
 ब) इंग्लंड
 क) भारत
 ड) स्वित्झर्लंड
- 3) आंतरराज्य परिषदेची नियुक्ती — करतात.
 अ) भारताचे राष्ट्रपती
 ब) केंद्रीय मंत्रिमंडळ
 क) पंतप्रधान
 ड) केंद्रीय गृहमंत्री
- 4) भारतीय संघराज्याच्या संरक्षणाची जबाबदारी — वर आहे.
 अ) पंतप्रधान
 ब) भारताचे राष्ट्रपती
 क) उप-राष्ट्रपती
 ड) सर्वोच्च न्यायालय
- 5) भारतीय राज्यघटनेच्या कोणत्या कलमात वित्त आयोगाची तरतूद करण्यात आली आहे?
 अ) कलम 280
 ब) कलम 380
 क) कलम 281
 ड) कलम 381
- 6) भारतीय संघराज्याची निर्मिती कोणत्या पध्दतीने झालेली आहे?
 अ) केंद्राकर्षी
 ब) एकात्म
 क) केंद्रोत्सारी
 ड) केंद्राकर्षी-केंद्रोत्सारी
- 7) — हे राज्य 2014 मध्ये दोन राज्यात विभाजित झाले.
 अ) गुजरात
 ब) आंध्रप्रदेश
 क) महाराष्ट्र
 ड) कोणतेही नाही
- 8) 1983 साली केंद्र सरकारने केंद्र-राज्य संबंधा विषयी — समिती स्थापना केली?
 अ) सरकारीया
 ब) राजमन्नार
 क) दत्त समिती
 ड) यापैकी नाही.

- 9) भारतीय संघराज्य पध्दतीसाठी भारतीय संविधानांत कोणता शब्द प्रयोग केला आहे.
 अ) राज्यांचा संघ ब) एकात्म
 क) संसदीय ड) अध्यक्षीय
- 10) भारतीय संघराज्याने कोणत्या नागरिकत्वाची पध्दती स्वीकारली आहे?
 अ) एकेरी ब) दुहेरी
 क) तिहेरी ड) यापैकी नाही
- 11) संघराज्याच्या बाबतीत चुकीचे विधान निवडा
 अ) सहसा संघराज्यात दोन स्तरांची सरकारे असतात.
 ब) दोन्ही स्तरांवरील सरकारे एकमेकांपासून स्वतंत्रपणे त्यांच्या अधिकारांचा उपभोग घेतात.
 क) संघराज्य प्रणालीत राज्यसरकारला स्वतःचे अधिकार असतात.
 ड) सर्व सत्ता एका ठिकाणी केंद्रित असते
- 12) 1935 च्या भारत सरकारच्या कायदा अंतर्गत, भारतीय संघराज्य कोणत्या प्रकारचे यादी प्रमाणे काम करते होते.
 अ) फेडरल यादी ब) प्रांतीय यादी
 क) समवर्ती सूची ड) वरील सर्व
- 13) खालीलपैकी कोणता कायदा संघराज्य संरचना निर्माण करण्याच्या उद्देशाने झाला.
 अ) 1909 चा इंडियन कौन्सिल ॲक्ट
 ब) मॉटेग्यू चेल्म्सफोर्ड सुधारणा ॲक्ट 1919
 क) चार्टर ॲक्ट 1833
 ड) भारत सरकारचा कायदा 1935
- 14) खालीलपैकी कोणते राष्ट्र संघराज्य व्यवस्था नाही?
 अ) इंग्लंड ब) भारत
 क) स्वित्झर्लंड ड) अमेरिका
- 15) भारतीय संघराज्य हे 'अर्ध संघराज्य' आहे असे प्रतिपादन कोणत्या अभ्यासकाने आपल्या पुस्तकात केले आहे?
 अ) अशोक चंदा ब) के. सी. व्हेअर
 क) आर्थर बेंटले ड) सि. हिक्स
- 16) सामान्यपणे संघराज्य पध्दतीत कोणत्या पध्दतीचे विधिमंडळ असते?
 अ) द्विगृही ब) बहुगृही
 क) एकगृही ड) तिन सभागृही

प्र.2 टिपा लिहा (सहापैकी कोणतेही चार)

16

- 1) संघराज्याचे दोन प्रकार कोणते?
- 2) केंद्र सरकारचे उत्पन्नाचे स्तोत्र सांगा.
- 3) आधुनिक संघराज्यातील केंद्रीकारणाच्या प्रवृत्ती
- 4) संघराज्य व्यवस्थेतील प्रादेशिक राजकीय पक्षांची भूमिका
- 5) संघराज्य पध्दतीचे आवश्यक घटक सांगा.
- 6) केंद्र-राज्य संबंध आणि तेलंगणा

- प्र.3** थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चारपैकी कोणतेही दोन) **16**
- 1) एकात्म शासन व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये
 - 2) केंद्र राज्यामधील कायदेविषयक संबंध स्पष्ट करा.
 - 3) राज्याच्या स्वायत्ततेची मागणी
 - 4) केंद्र-राज्य संबंधात राज्यपालाची भूमिका
- प्र.4** भारतीय संघराज्याचे बदलते स्वरूप स्पष्ट करा. **16**
- किंवा**
- केंद्र-राज्य आर्थिक संबंध आणि वस्तू व सेवा कर (GST)
- प्र.5** भारतीय संघराज्याची वैशिष्ट्ये सांगा. **16**

Seat No.	
----------	--

M.A. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
POLITICAL SCIENCE
Indian Federalism (MA02406)

Day & Date: Sunday, 16-07-2022
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct option and rewrite the sentence.

16

- 1) _____ is not feature of federal system.
 - a) Two Government
 - b) Two Citizenship
 - c) Supreme Court
 - d) Single Government
- 2) Which one of the following is having a unitary type of government?
 - a) America
 - b) England
 - c) India
 - d) Swiss
- 3) _____ appoints the Inter-State Council.
 - a) The President of India
 - b) The Union Cabinet
 - c) The Prime Minister
 - d) The Union Home Minister
- 4) _____ is the guardian of Indian federalism.
 - a) Prime Minister
 - b) President
 - c) Vice-President
 - d) The Supreme Court
- 5) In Which Article of Indian Constitution, is the finance Commission dealt with?
 - a) Article 280
 - b) Article 380
 - c) Article 281
 - d) Article 381
- 6) State by which way of Indian Federation is created?
 - a) Centripetal
 - b) Union
 - c) Centrifugal
 - d) Centripetal-Centrifugal
- 7) _____ State is divided in to two state in the year 2014.
 - a) Gujarat
 - b) Andhra Pradesh
 - c) Maharashtra
 - d) No any
- 8) _____ is appointed by the central Government on Union-state relation in 1983.
 - a) Sarkaria Commission
 - b) Rajmannar Committee
 - c) Datt Committee
 - d) None of the Above
- 9) What word is used for federation in Indian Constitution?
 - a) Union of State
 - b) Integrated
 - c) Parliamentary
 - d) Presidential
- 10) What type of citizenship is accepted by Indian federation?
 - a) Single
 - b) Double
 - c) Threefold
 - d) None of these

- 11) In the Case of Union Government choose the incorrect Statement.
- a) Usually a federal government has two tiers of government.
 - b) Both the levels of governments enjoy their powers independent of one another
 - c) In a federal System, A state government has power of its own
 - d) All Power is concentrated in one Place
- 12) Under the Govt, of India Act 1935 the Indian Federation worked through which kind of list _____.
- a) Federal List
 - b) Provincial List
 - c) Concurrent List
 - d) All the above
- 13) Which one of the following aimed at providing a federal structure for India?
- a) Indian Council Act, 1909
 - b) Montague- Chelmsford Reforms Act, 1919
 - c) Charter Act, 1833
 - d) Government of India, 1935
- 14) Which of the following country is not federal types of System?
- a) England
 - b) India
 - c) Switzerland
 - d) America
- 15) Who in this book argued that 'India is Quasi-federal State'?
- a) Ashok Chanda
 - b) K.C. Wheare
 - c) Arthur Bentley
 - d) C. Hicks
- 16) Which type of Legislature generally a federal system has?
- a) Bicameral
 - b) Multicameral
 - c) Unicameral
 - d) Three House

Q.2 Write short answer. (any 4 out of 6) 16

- a) Which are two main kinds of Federal Models?
- b) State the centres financial sources.
- c) Centralizing tendencies in modern federalism.
- d) Role of Regional Political Party in Federal system.
- e) Explain the prerequisites of a federal system.
- f) Centre-State relations with reference to Telangana.

Q.3 Answer the following question. (any 2 out of 4) 16

- a) Characteristics of Unitary System Government.
- b) Explain the Legislative relations between State and Centre.
- c) Demands for state autonomy.
- d) Role of Governor in Centre- State Relations.

Q.4 Explain the changing nature of Indian Federal System. 16

OR

Explain Centre -State Economic relations and GST.

Q.5 State the features of the Indian federalism. 16

Seat No.	
----------	--

M.A. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
POLITICAL SCIENCE
Foreign Policy & Diplomacy (MA02407)

Day & Date: Sunday, 16-07-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

16

- 1) शस्त्रास्त्र स्पर्धेमुळे ——— निर्माण होते.

अ) शांतता व सुरक्षितता	ब) परस्पर सहाकार्य
क) भीती व असुरक्षितता	ड) आंतरराष्ट्रीय न्याय
- 2) भारताची पहिली अण्वस्त्र चाचणी सन 1974 मध्ये ——— पंतप्रधानांच्या काळात झाली.

अ) लाल बहादुर शास्त्री	ब) इंदिरा गांधी
क) राजीव गांधी	ड) मोरारजी देसाई
- 3) युनोच्या सुरक्षा परिषदेचा ——— हा देश सदस्य नाही.

अ) अमेरिका	ब) फ्रान्स
क) भारत	ड) रशिया
- 4) भारताच्या परराष्ट्रधोरणा संदर्भात तरतुद भारतीय संविधानाच्या ——— कलमात आहे.

अ) 49	ब) 50
क) 51	ड) 52
- 5) भारत आणि रशिया शांती, मैत्री आणि सहकार्य करार ——— मध्ये झाला.

अ) सन 1971	ब) सन 1972
क) सन 1973	ड) सन 1974
- 6) पहिले आशियाई शिखर संमेलन ——— येथे आयोजित करण्यात आले होते.

अ) मनिला	ब) टोकियो
क) नवी दिल्ली	ड) कोलंबो
- 7) भारतीय आंतरराष्ट्रीय नीती ——— वर आधारित आहे.

अ) सैनिक गटबंधन	ब) गट निरपेक्षता
क) तटस्थता	ड) असहकार
- 8) भारताने पूर्वेकडे पहा या धोरणाचे लक्ष ——— होते.

अ) चीन सोबत घनिष्ठ संबंध
ब) जपान सोबत घनिष्ठ संबंध
क) अशियाई देशांसोबत घनिष्ठ संबंध
ड) सार्क देशांसोबत घनिष्ठ संबंध

- 9) पंचशील करार ---- या दोन देशांमध्ये झाला.
 अ) भारत आणि पाकिस्तान ब) भारत आणि चीन
 क) भारत आणि बांग्लादेश ड) भारत आणि श्रीलंका
- 10) भारत आणि चीन मध्ये ---- या मुद्यांना घेऊन विरोध झाला होता जे सन 1962 मध्ये भारत आणि चीन च्या युद्धाचे कारण बनले.
 अ) तिबेटवर चीनचा कब्जा
 ब) सीमावाद
 क) भारतामध्ये दलाई लामांचे शरण येणे
 ड) वरीलपैकी सर्व
- 11) गुटनिरपेक्ष आंदोलनाचे पहिले संमेलन ---- मध्ये झाले.
 अ) बांडुंग 1955 ब) बेलग्रेड 1961
 क) कोलंबो 1976 ड) क्युबा 1979
- 12) मॅकमोहम रेषा ---- या दोन देशांच्या दरम्यान आहे.
 अ) भारत आणि श्रीलंका ब) भारत आणि पाकिस्तान
 क) भारत आणि चायना ड) भारत आणि बांग्लादेश
- 13) दुसऱ्या महायुद्धादरम्यान इंडियन नॅशनल आर्मीची स्थापना ---- यांनी केली.
 अ) पंडित जवाहरलाल नेहरू ब) सुभाषचंद्र बोस
 क) महात्मा गांधी ड) सरदार वल्लभभाई पटेल
- 14) भारताच्या विदेश नीति चे जनक ---- यांना म्हटले जाते.
 अ) सरदार वल्लभभाई पटेल ब) डॉ. भीमराव आंबेडकर
 क) डॉ. राजेंद्र प्रसाद ड) पंडित नेहरू
- 15) इ.स ---- मध्ये चीनने तिबेटवर पूर्ण नियंत्रण केले होते.
 अ) 1949 ब) 1950
 क) 1951 ड) 1952
- 16) सिंधू पाणी वाटप करार ---- या दोन देशा दरम्यान झाला होतो.
 अ) भारत-बांग्लादेश ब) भारत-नेपाळ
 क) भारत-पाकिस्तान ड) भारत-चीन

प्र.2 खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

16

- 1) प्रतिरोशन धोरण म्हणजे काय?
- 2) नव आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्था निर्माण करण्यामागे कोणता हेतू होता?
- 3) उत्तर-दक्षिण म्हणजे काय?
- 4) विकसित देशांनी उत्तर-दक्षिण संवाद साधण्यामागे कोणता हेतू होता?
- 5) परराष्ट्र धोरणाची प्राथमिक उद्दिष्टे सांगा.
- 6) शित युद्ध म्हणजे काय?

प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

16

- 1) नव आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेची उद्दिष्टे स्पष्ट करा?
- 2) अण्वस्त्र निर्माण व प्रसार प्रतिबंधक करार वर टीप लिहा.
- 3) दहशतवादाची वैशिष्टे स्पष्ट करा.
- 4) प्रादेशिकतावादाच्या उगमाची कारणे स्पष्ट करा.

- प्र.4 सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) 16**
- 1) जागतिकीकरणाचा विकसनशील राष्ट्रांवर झालेल्या प्रभावाचे विश्लेषण करा.
 - 2) दहशतवाद म्हणजे काय तसेच त्याचा उगम, कारणे आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. 16**
- राजनयाची सत्ता आणि संघर्षाच्या संदर्भातील भूमिका स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

M.A. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
POLITICAL SCIENCE

Foreign Policy & Diplomacy (MA02407)

Day & Date: Sunday, 16-07-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions.

16

- 1) Arms competitions create _____.
 - a) Peace and Security
 - b) Mutual Cooperation
 - c) Fear and Insecurity
 - d) International Justice
- 2) India first atomic test was conducted in 1974 in _____ Prime Minister's tenure.
 - a) Lal Bahadur Shastri
 - b) Indira Gandhi
 - c) Rajiv Gandhi
 - d) Moraraji Desai
- 3) _____ Country is not the part of UNO Security Council.
 - a) America
 - b) France
 - c) India
 - d) Russia
- 4) The provision for Indian Foreign Policy is constitution's _____ article.
 - a) 49
 - b) 50
 - c) 51
 - d) 52
- 5) Peace, Friendship and Cooperation pact between India and Russia took place in _____.
 - a) 1971
 - b) 1972
 - c) 1973
 - d) 1974
- 6) The first Asian Summit was organized in _____.
 - a) Manila
 - b) Tokyo
 - c) New Delhi
 - d) Colombo
- 7) Indian International Policy is based on _____.
 - a) Soldier alliance
 - b) Non-alliance
 - c) Neutrality
 - d) Non-cooperation
- 8) _____ was the target of the policy 'India, Look at the East'
 - a) Close relations with China
 - b) Close relations with Japan
 - c) Close relations with Asian Countries
 - d) Close relations with SAARC Countries
- 9) Panchshil Pact took place between _____ countries.
 - a) India and Pakistan
 - b) India and China
 - c) India and Bangladesh
 - d) India and Sri Lanka

- 10) India and China opposed each other for _____ issues which became the reason of 1962s battle between them.
- a) China's hold on Tibet
 - b) Border issue
 - c) Surrender of Dalai Lama in India
 - d) All of the above
- 11) Non-alignment conference took place in _____.
- a) Bandung, 1955
 - b) Belgrade 1961
 - c) Colombo 1976
 - d) Cuba 1979
- 12) McMahon line is in between _____ two countries.
- a) India and Sri Lanka
 - b) India and Pakistan
 - c) India and China
 - d) India and Bangladesh
- 13) _____ established Indian National Army during World War II.
- a) Pandit Jawaharlal Nehru
 - b) Subhash Chandra Bose
 - c) Mahatma Gandhi
 - d) Sardar Vallabhbhai Patel
- 14) _____ is the father of India's foreign policy.
- a) Sardar Vallabhbhai Patel
 - b) Dr. Bhimrao Ambedkar
 - c) Dr. Rajendra Prasad
 - d) Pandit Nehru
- 15) China had captured Tibet in _____.
- a) 1949
 - b) 1950
 - c) 1951
 - d) 1952
- 16) Sindhu Water Distribution Pact took place between _____ two countries.
- a) India and Bangladesh
 - b) India and Nepal
 - c) India and Pakistan
 - d) India and China

Q.2 Write short answer. (Any 4 out of 6)**16**

- a) What is resistibility policy?
- b) What was the intension behind creating New International Economic Policy?
- c) What is meant by North-South?
- d) What was the purpose behind making communication to North-South by developed counties?
- e) The primary objectives of Foreign Policy.
- f) What is meant by Cold War?

Q.3 Answer the following question. (Any 2 out of 4)**16**

- a) Explain die objectives of New International Economic System.
- b) Write a note on Atomic Arms creation and spread and prohibition policy.
- c) Explain the features of Terrorism.
- d) Explain the reasons of the origin of territorialism.

Q.4 Answer the following question in detail. (Any 1 out of 2)**16**

- a) Analyze the impact of globalization on the developing countries.
- b) What is terrorism? Also explain its origin, reasons and objectives.

Q.5 Answer the following question in detail.**16**

Explain the role of diplomacy in relation with power and struggle.